

— ॥ ॐ ॥ —

પ્રેમ ગુરુ

લેખક -

બાલકવિ

અમનગર

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાખિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૨૦૮ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ પ્રેમગુરુ

વિષય ૬-૧૩

પ્રેમ-ગુરુ

યાને

શહેનશાહખતુ-

સેલિમા બેગમ.

લેખક તથા પ્રકાશક,
કવિ બાલકૃષ્ણ કાશીનાથ વિદ્યાસ
(બાલકવિ) ભામનગર.

ઈ સ. ૧૯૨૫

વિ સ ૧૯૮૧

મુલ્ય ૦-૮-૦

પહાડ ચડવાની પગમા તાકાત હશે,
કઠણુ કામો કરવાની કરોમા શક્તિ હશે,
હઠીલાને હઠાવવાની હૈયામા હામ હશે,
પણ આંખો વિનાના અધથો શુ થશે ?

વશપરપરાની
મહાન કૃતેહ.

શુદ્ધ સાચા મોતીનો

સુરમે—

મુલક મરાહુર

વખણાયેલો.

આંખના તમામ જાતના દરદો દૂર કરે છે.

ઉત્તમ બનાવટની
ખાત્રી માટે

સોનાના ચાદ
અને સગીરીકોટો

ધણાજ
મળ્યા છે

ના ૧ તોલા ૧ ના રૂ ૪-૦ ૦ | ના ૭ તોલા ૧ ના રૂ ૧૦
ના ૫ તોલા ૧ ના રૂ ૨૯-૦-૦ | ના ૬ તોલા ૧ ના રૂ ૮૦

આ શિવાય ઉત્તમ કુકુ, અગરબત્તી, ઉચા અત્તરો
આજેજ નીચેના સિરનામે ઓર્ડર આપી મગાવો —

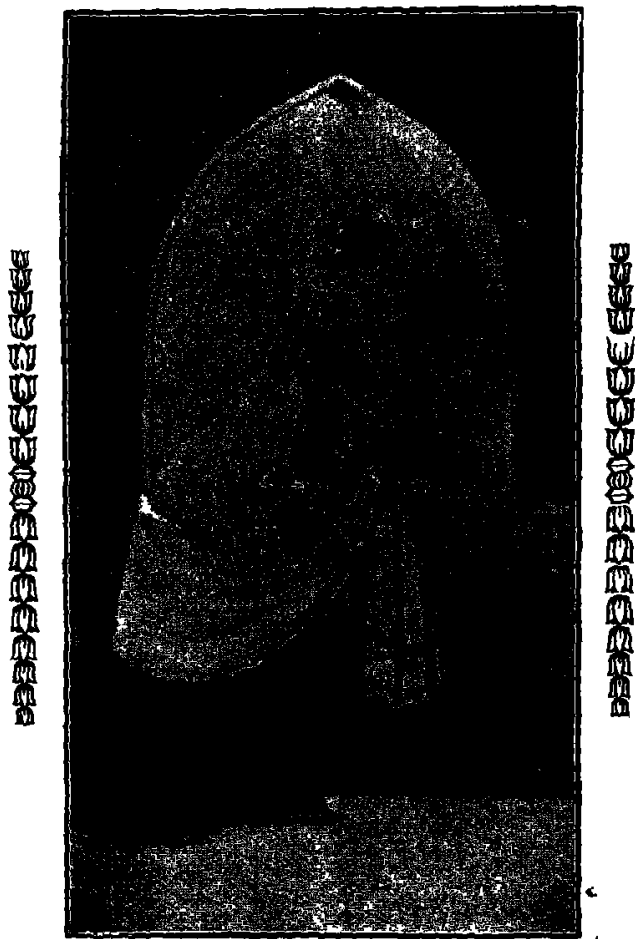
અર્ધનરકવેર

જામનગર-કાડીયાવાડ

}

વોરા કદરવાઈ અબ્દાલાઈ

અત્તરવાલા

સેલિમા અપ્રતિમ સૌન્દર્ય નિગખરામા દિગ્ બની હતી (૪૪-૨)

પુસ્તક ૧ હું.

નૂતન પરિચારિકા

પ્રેમ બીજ અલ્પુત અતિ, ગનિ તેની છે મિત્ર—

પ્રેમ મત થાયે નહીં, પ્રાણાન્તે પણ ખિન્ન—૧

કાશ્મીરના હુગગળ પ્રદેશમાં એક પ્રસિદ્ધ અને ગમ્ય ગમ્ય, મહદ્ ઐશ્વર્યસંપન્ન ભારત સમ્રાટ શહાજહાન બાદશાહે ઋષ્મરગુને માટે કેટલાક રાજમહેલ બાંધાવ્યા હતા. આ મહાવયના સમુદાયનું નામ 'આરામ બાગ' એવું હોઇને તેમાં 'મોતી મહેલ' બહુજ શોભીતો, ઐશ્વર્યથી સુકત અને વબલ સામગ્રીમાં અગ્રેમર ગણાતો હતો. આ મોતી મહેલની અધિષ્ઠાત્રી-શહાજહાનની નતન

૨ પ્રેમ ગુચ્છ.

પ્રણયિતા-સેલિમા બેગમ પોતાના નિસીમ રૂપગુણ અને સૌન્દર્યની અતુલ જોતિ વડે અતપુર્ણ અન્ય બેગમોના કામલ હૃદયો ક્ષણે ક્ષણે પ્રભળતી હતી વધારે તો શુ ? પણ પ્રત્યક્ષ મુખનાજ બેગમ પણ શહાજહાનના હૃદયપટ પર પ્રેમપ્રભુત્વ સ્થાપન કરી શકી નહિ સેલિમાની જીવનગતિ સંપૂર્ણ થયા પછીજ સુમતાજ બેગમનો સુખસુધા ઉદય પામ્યો હતો.

ચાંદની રાત્રિ ! બગવાન ગજનીનાથ ચંદ્રમા પોતાની વિમલ જ્યોત્સ્ના વડે વસુધરાને નહાવગતો હતો વચમ વચમાથી ઘોળા મોકેત કપાસના ટગલા પ્રમાણે દેખાતા વિન્દ મેધ ચંદ્રપ્રભાને મ્લાનતા આપતા હતા ધણેજ દૂર ઉત્તર બાજુએ તુષારહાર મડિત હિમાલયના ધવલગંગા પર ચંદ્રકિરણો પડીને ચમકતા હતા આ દેખાવ વણોજ સુદર દેખાતો હતો આગમ બાગ માહેના રાજમહાલયના પાદપ્રમાલન કરતી એક નહાનકડી નદી વહેતી હતી તેના નિર્મલ જલમા ચંદ્રકિરણો પ્રતિબિંબિત થઇને નરલ ગજનધારાઓ માફક ચમકતા હતા.

આ મોતી મહેલના દીપ પ્રકાશિત ગગમહેલમા એક બારી પાસે ઉભી ગહીને સેલિમા બેગમ મૃષ્ટિ સૌંદર્યનું અને રમ્ય વિભાવરીતું શાન્ત તથા ગભીર, અપ્રતિમ સૌંદર્ય નિરખતાના દિગ્ગ મની હતી બેગમનો કેશકલાપ છુટોજ હતો તે બ્રમર કેગરાશીનો કેટલોક ભાગ તેની પીઠ ઉપગની પીરોજ ગમી ઓટણી ઉપર, અને કેટલોક ભાગ તેના સુદર ગુલાબી ગાલ ઉપર ઝૂલતો રહી, અત્યુત્તમ શોભા આપતો હતો ચોમેર શાન્તનુ પ્રબળ સામ્રાજ્ય વ્યાપી રહ્યું હતું તે સુરમ્ય સ્થાનમા આ વખતે કેાઇપણ જાતનો શબ્દ સંભળાતો ન હતો કેમકે એ પહાડ માહેના આખો દિવસ કિલકિલાટ કરનારા ભૃગરાજ

અને ખુલ્લુલ વગેરે ન્હાના મ્હોટા પક્ષીઓ આ વખતે નિદ્રાસુખનેા અનુભવ લેતા હતા.

આજ કુદરતનુ આ મનોરમ સૌદર્ય ધણીવાર સુધી નિહાળીને એક દીર્ઘ નિશ્વાસ મુકી સેલિમા બેગમ બોલી- “ અડાડા ! કેવી રમણીય રાત્રિ ? સ્થાટિક સરખી શુભ્ર ! રૂપેરી આદની દૃષ્ટિગોચર થના આ અપ્રતિમ સૃષ્ટિ સૌદર્યથી મારા હૃદયમા આજે અનેક આશાઓ ઉત્પન્ન થઇ છે-થાય છે રે ! પણ તે શા કામની ? તે પર્યુ રી રીતે થઇ શકે ? આ નિર્જન પહાડપર કેઇ એકાદ બદીવાનની માફક હું રહું છું ! પણ જેમનાપગ મારી સર્વસ્વ આશાઓનો આધાર તે કયા છે ? આવવાનુ વચન આપીને આવતા નથી દર્શન આપતા નથી ‘ તારાપગ પ્રાણુ ॥ પણ મારા વિશેષ પ્રેમ છે ’ આમ મોટેથી કહેવાનુ માત્ર ! પણ પ્રત્યક્ષ તો તેવો અનુભવ જણાતો નથી આ મારા યૌવનમ-હૃદયમા ઉભરી પ્રબલ વાસનાઓ અને વેગતર મનોવૃત્તિ તથા આકાંક્ષાની શાંતિ શી રીતે થવાની ? પુષ્કળ દાસીઓ, મુકતામણી રતનપ્રવાલ આદિ વૈભવોની સ્વામિની થઇને પાંજરામા પુગાયેલ એક પખીણી પ્રમાણે જીવન પુર કરવામા કિચિત્ માત્ર પણ સુખ હોય છે શુ ? પાપાણુમા કદી પુષ્પ પ્રગટેજ નહિ દિર્ઘશ્વરનુ હૃદય પાપાણુ સમાન છે, કઠીણુ છે ! તેમા પ્રેમનુ કેમળ પુષ્પ કયાથીજ પ્રગટે ? હું સાર્વભૌમ બાદશાહની બેગમ-જતાયે મારાથી આ દાસીઓ પણ લાખ દગ્ગજો સુખી છે ”

એ પછી બેગમે બારીના દ્વાર બંધ કરી, એક જબરો નિશ્વાસ નાખતી તે ધીમે પગલે મુકામલ શૈયા ઉપગ-આવી બેઠી

આજે સાત દિવસ થયા શાહાજહાન બાદશાહ શીકાગ કરવા

હૂનના જ ગલમા ગયો હતો તેના તરફથી અઘાપિ સુધી કાઢપણુ ખખર આપ્યા ન હતા 'આજ સાંજે હું જરૂર પાછો આવીશ' આવી રીતે બેગમને આશ્વાસન આપી તે ગયો હતો પણ તે પ્રમાણે એ પાછો આવેલ ન હતો એક દિવસ ગયો-બીજો દિવસ ગયો-ત્રીજો ઉગ્યો અલિમાએ પોતાના પ્રિયતમની અધિરાઈથી અત્યંત રાહ જોયા કિંધી એક અકવાડીયુ તીલા છતાં ગાહાજહાન શિખરેથી પાછો કયો ન હતો.

એલિમા બેગમના મહેલમા વિષ વિષ પ્રકાગ્ના સૌગધિક દીપો પ્રજ્વલતા હતા એમેર સુદર ગીત દિવાલો ઉપર ચિત્રકાગી કૌશલ્યની અનવધિ પ્રદર્શિત કરતી વેલપર્ત' કાઢવી જોઇ, તે ખરીજ તરલતાઓ છે કે નુ? એમ પ્રેક્ષકને જણાવુ ચારે બાજુએ મોટા શુભ મિલેરી કાચના અગ્નિસાઓ ટાંગેલા હતા અગ્નિસાઓની ચોતરફ નાગકેશ અને ચમેરીના પુષ્પોની અતુલ્ય કૌશલ્યવટ ગુથેલી માળાઓ લટકતી હતી તેનો સમીપ થએલ તીવ્ર ગંધ મહાલયમા પ્રસરી રહ્યો હતો એલિમા સુફરીના પદચિન્હ ધારણ કરતા માટે નીચે સુદર ચિત્રમય ગતીચાઓ બિઝાવેલા હતા દિવાલોપર સ્થળે સ્થળે, સ્કાટિંગની ખીંટીઓપર તેલિયાગતી સુદર તસમીંગે ટાંગેલી હતી તે ઉપર એ સ્કાટિક પ્રભાના ચચલ પ્રકારાનુ પ્રતિબિંબ પડતા તેની ઉન્નત નર્તુભય ગોલામા ઓર ઉમેરો થતો હતો જેથી ચિત્રપટ માહેની ચિત્રિત મર્તિઓ સજીવ છે કે નુ? એમ પ્રશ્ન ઉત્પન્ન થતો હતો એલિમા સુદર એક મુદ્દ કાચ ઉપર બેસી હતી આ વખતે તેની મુલાયન તબીયતથી સુદ્ધ વસ્ત્ર ભાર પણ સહન થઇ શકતો ન હતો આવી ઝીણ વસ્ત્ર તેણે ક્રોધથી અલિયા ઉપર નીચે કે કયુ

પીરેજી રગની તક્ત જીલ્લી મોનીચોથી પૂરીત ઓઢણી પલુ સેલિમાયે તેટલાજ કોષથી ફેરી દીધી જે એ હિજલ પ્રકાશમા વધારે ચમકવા લાગી તેને જોઇ વિરકત ચ્વટે સેલિમા બોલી-“ યુ કગુ ? કાઈજ ગમતુ નથી ! ”

બેગમસાહેબની દુકમની રાહ જોતી એક દાસી પામેજ ઉભી હતી, તેને સેલિમાયે કહ્યું - “ બાબુના હોલમા નવો બીન આણેવ છે, તે લઇ આવ ”

દામીયે બીન આણી આપ્યા પલુ તેના તાન સંવીમાને મેળવતા આવડ્યા નહીં તે ગમણીના બીબકળનેચ લગ્ન પમાડતા અધર ઉપર મધુ સ્થિતની છટા છવાઇ તે પોતા સાથેજ કહેવા લાગી-“ આ બીન પલુ મુવો નરજનીનોજ કે નહિ ? તેમના જેવા જ આય ડંડાર હૃદયનો નહિ તો બીજુ યુ ? ”

થોડા દિવસ પહેલા સાકી નામની એક નવી દામી બેગમ-સ હાથની નહેનાતમા આવી હતી સેલિમાયે પોતા પામની દાસીને કહ્યું - “ જા એ નવી દામીને બોલાવી લાવ જોડે તે સાન ગાઇ જાણે છે ”

સાકી આ વખતે પોતાની ખાલીમા હતી બેગમસાહેબ બોલાવે છે એવુ સામળના બરાબર તે દોડતી આવી સાકીને ચહેરા ખરેજ મુદ્દર હતો. પલુ તેના મુખપરની પ્રત્યેક રૂપામા દુર્વંટ ચિંતા અને દુખના ચિન્હો સ્પષ્ટ દેખાતા હતા તેને હમેશા એકાતવાસમાજ રહેવુ વધારે પ્રિય હતુ અત પુર માહેની બીજી દામીયો સાથે તે વધારે બળતી નહી અને તેમના સાથે વધારે બોલતી પલુ નહતી બેગમને તેની જડ પડતી ત્યાં તે વિના વિદ્યબે હાજર થતી એક

દિવસે સાકી પોતાની બોલીમાં એકલીજ ગાતી બેઠી હતી, સાહે સેલિમાં તે બોલી પાસેથી પસાગ થઈ સાકીનું તે મનોહર ગાયન સાબળી ન બેગમ તેના એ ગુણ ઉપર મોહિત થઈ અને તેન પર ત્યાંથી વિશેષ પ્રેમ કરવા લાગી સાકીને બેગમ હમેશા પોતા પામે બેસવા રહેતી પણ બેગમ પાસે એકલા રહેવું સાકીને ગમતું નહિ

સાકી ક્રૂર ગાયનમાંજ નિપુણ હતી એમ નહી ખીન-સતાર વિગેરે તત્તુવાદ બજાવવામાં પણ તે પારગત હતી મોરલી બજાવવામાં તો તે બહુજ પ્રવીણ હતી અતપુગમાં દાસત્વ કરવું એટલે આવી વ્લાઓ અવશ્ય આવડવીજ જોઈએ એક વખતે આદની રાત્રિમાં ઉપવનમાંહેના નિન્તખ્ધ લતાકુજમાં સાકી અને સેલિમાંબેગમ બેઠા હતા, તે વખતે સાકીનો મધુર મોરલી નાદ સાબળી બેગમ પ્રેહલાન પણ બુડી ગઈ હતી ' અને તે દિવસથી સાકી દાની સાથે બેગમે સહિયર પ્રમાણે વર્તન ગણ્યું હતું

સાકી આનીને બેગમ પાસે બેઠી એટલે બેગમ બોલી-“પ્રિય મઠી ! આ વખતે તું ખીન બજાવીરા કે મારલી ? મને તો જરાયે કાંઈ ગમતું નથી । ”

સાકી જરા ઉદાનીનતા બતાવતી બોલી-“ જોમ બેગમસાહેબની મનજી હશે તેમ કરીજ ”

‘ સાકી ’ આટલા દિવસથી તું અહિયા છે, પણ કોઈ દિવસ તારા ચહેરા ઉપર હાસ્ય તો મારા જોવામાં આવ્યુંજ નથી । સદાયે ઉદાસી ને ઉંદામી જ એ તે શું ? ” સેલિમાં બેગમે હસતા હસતા પૂછ્યું

“ દાસીયોને વળી હાસ્યવિનોદ શા એગમસાહેબ ? ” સાકીએ પોતાના ઉદ્વેગને છાજતો ઉત્તર વાળ્યો.

એ સાબળી સેલિમા દુખિત સ્વરે બોલી-“ સાકી ! હું તને ખીછ દાસીયો સરખી ગણુ છુ કે ? કહે જોડ ? ”

“ ના એગમ સાહેબ-એમ કેમ હું કહું ? માગપર આપની ખાતમ મહેરમાની છે ”

“ તો પછી આમ તુ દિદાસ કેમ રહે છ ? ”

“ તારે આપ પોતે કેમ સદા દુખી દેખાઓ છો ? ”

“ જાડીએ જાડી ! હું કાંઈ તારા સગળી અહોનિશ ટ્રિકગ્મા ને ટ્રિકરમા નથી હોતી હાલમા ધણુ દિવસ થયા બાદશહ સલામનના દર્શન થયા નથી એટલે તને કદાચ માગ ચહેરા ઉપર ઉદાસીનતા દેખાતી હશે-પણ તારી માકક કાયમની ઉદાસી તો નથી જણાતી ? ”

સાકી મનમાને મનમા કાંઈ વિચાર કરતી હતી તે થોડા વખત પછી બોલી- ‘ એગમસાહેબ ! કોઈ વસ્તુ મેળવવાની પ્રયત્ન ઇચ્છા હોય અને તે પ્રાપ્ત ન થાય એટલે કલેરા થાય-એ આપથી કાંઈ અજાણુ નથી શહેનશાહના દર્શનની આપને પ્રયત્ન ઇચ્છા છે, પણ ને લાલ આપને થતો નથી તેથી આપ આવી રીતે દિલગીર થયા છો તેજ પ્રમાણે મને પણ એક વસ્તુની પ્રયત્ન ઇચ્છા હોઈને, તે મને પ્રાપ્ત થતી નથી એટલે હું સદા દુખી હોઉ છુ ”

પ્રેમથી હાસ્ય કરતી સેલિમાએગમ બોલી- ‘ તો પછી તારો કોઈનાપર પ્રેમ બધાયો હોવો જોઈએ કેની સાથે બધાયો છે ? મને કહે તો ખરી ! મને ખબર પડે એટલે તેની સાથે તારા લગ્ન કરી દઉ ”

સાકીના કપોલપર પ્રવલ્લિત દુઃખ ચમકવા લાગ્યા મુખ મડલ
ચક્રવર્તી બન્યું-કોમળ મોટે ને બોલી- ‘બેગમસાહેબ સાથેજ મારો
પ્રેમ જોડાયો છે ’”

આ શાહ સિકાત કરવા ગયા, ત્યાગથી મેલિમાબેગમ હમેશા
દિલગીરીમાં જોતી પણ આજે કૃષ્ણમેયમાં ઉજ્જવલ સૌદામિની ચમકે
તેમ, સાકીનું ઉપરોક્ત બોલવું સાબળી સેલિમાનું મ્લાનવદન
હાન્યયુક્ત જણાયું તેને ધક્કી મેલિમા બોલી-“ જા જા-ગાડી !
હું તો બાદશાહની બેગમ મારાપન તારી પ્રાંતિ મધાઈ ! ”

સાકી ત્યાંથી ઉઠી જના લાગી પણ તુરંત સેલિમાએ તેનો
હાથ પકડી પાછી બેસારી થોડી વારે તેણે સાકીને કહ્યું-“ સાકી !
જવા દે એ વાતો-પણ તું તારી એ મોની લઈ આવ-આજે આ
મહેલમાં બહુ અફરો થાય છે એટલે આ બધી ખારીયો ઉધાડ જોડે !
સધળા દીવાઓ બોલવી નાખ, અને ચંદ્ર પ્રકાશ અદર આવવા દે
આ પુષ્પમાલાઓ મારી ગૈયાપર મિઝાન-શહેનશાહ તો આવતા
નથી પણ માગ હૃદયનો વિગ્હાત્રિ આના ઉપચારથી તો જાત કર !
તું પણ બેમાને બમરીથી એકાદ સજીત ગા તે સાબળીને તો
ધડી બર મારી ચિતા હું બુલી જઈશ ! ”

સાકી ઉઠીને ઉભા થઈ મગમે તેને કહ્યું-“ સાકી ! આજે
તો તમને બહુ લાગી છે માટે એક પાલો સિરાજ—”

દામયે સુગંધી સિરાજનો એક મુનર્ણ ખાયો ભરી લાવી
આણો અને મેગમે તમેદ માડ્યો તે પીતા પીતા સેલિમાએ
કહ્યું-“ આ ઉપન તો શીલુ વળે છે સિરાજ બહુ ગરમ હોય છે
મે તેમાં તો પુલખળળા ભેગવું નું કે ? ”

“ જ હા ” સાક્ષીએ કહ્યું

‘ દીડ આપ તો પણ એમા થોડું ઇસ્તખુલ તો મિલાવ ”

એક સુવર્ણ પ્યાલો લઈ સાક્ષી ખીજી ખોલીમા ગઈ તેણે એ સિરાજમા ઇસ્તખુલ મિશ્રણ કરી ખીજી પણ કાંઈ મિલાવ્યું અને પછી તે મદિરાપાત્ર લાવી બેગમ આગળ ધર્મું.

બેગમે પ્યાલો હાથમા લીધો સુવર્ણપાત્ર માહેની ચમકતી સિંગાજ દીવાના પ્રકાશમા તો વધારજ ચમકવા લાગી તે સંવળી સિંગાજ પીછને સેલિમા સુઝીયે તે પ્યાલો પાસેના ટેબલ ઉપર મુકયો ત્યાથી તે ઢળી પડીને એક પુષ્પપાત્રને અથડાયો તે સાથે એ પાત્રના સુગંધગુગ થઈ ગયા અને તે માહેના પુષ્પ વેરાઈ ગયા

પાસેની એક મખમલની અતુલ શૈયાપર સુકોમલ રૂપસુદરી, રમણીશિરોરત્ન સેલિમા મદિરાના અમલથી તુદ બની પડી હતી સાક્ષી મોરલી બળવતી મધુરકંઠે લલકારવા લાગી કે—

“ દુખુયા મે કૈસે કહુ મેરે સજની ! • ”

પુષ્પ ૨ જી.

ગુપ્ત રહસ્યનો નંદા

પ્રેમમત પ્રણયોર્મિમા, ગણે નહીં દિન—રાત—

કષ્ટ સહી ધાર્યું કરે, બલે થાય પઠિ ધાત !—૨

દીણીવાર સુધી સાક્ષીનું મોરલીમા સંગીત વ્યાપ્ય હતું વચમા વચમાથી તે સંગીતના સુરો તે મોરલીમા બળવતી અને કેટલીક વાર પોતાના સુકંઠ વડે તે ગાતી કે—

“ દુખુયા મે કૈમે કહુ મેરે સજની ! • ”

બસરી બળવતી વખતે તે નિદ્રિત સુદરીના મુખકમલ તરફ સાક્ષીની દૃષ્ટિ ચોગી રહેતી કેટલીક વારે તે પુરૂ ગાયન ગાઇ રહ્યા પછી બેઠી હતી તે જગા ઉપરથી ઉડી હળવે હળવે સેલિમાની શૈયા પાસે ગઇ ત્યાં હળવેથી તેની ગાળુમા બેઠી મદિરાના અમલથી સેલિમાના કપોલ પ્રદેશમાં લોહી ચડાને વધારેજ રતાશ પ્રસરી હતી તાળુલ ચર્વણથી લાલ થયલ તેના આંદુલ્ય કિંચિત્ કિચિત્ સ્ફુરણ પામતા હતા જે પ્રમાણે પવનના મદ દહેરકાથી વક્રી કરીત થાય છે, તેમ સેલિમાનો છાતી-પ્રદેશ ઉચો નીચો થતો હતો તેના નિશ્વાસ સાથે સુરાનો ગંધ પ્રસરતો હતો કેશભાગની મયાદાપર તેમજ બાલ પ્રદેશ ઉપર ઝીણા ઝીણા મૌકિતક પ્રમાણે પ્રસીનાના મિન્દુઓ ચમકતા હતા.

સાક્ષીએ પ્રથમ પાતાના કપડાંથી નના પ્રવેદનિદુઆ લુછી કહાડ્યા પ્રખીનો લુછતા તેનો હાથ કપડાં કરતા હતો પછી શૈયા પરથી નીચે ઉતરી તે દૂર જઈને ઉભી રહી તેના નેત્રમાં જવાલા પ્રગટી હતી, હૃદય કપિત થતું હતું અને કંઈ શુષ્ક-કેરે થયો હતો.

તે એકાત મહાલયમાં સાક્ષી ધણીવાર સુધી ઉભી રહીને વિચાર કરતી હતી ધણો વખત થયા તોપણ તે તેમજ ઉભી હતી કેટલીક વારે પાછી તે સેલિમાની શૈયાપર આવી બેઠી પછી હળવથી સેલિમાના મુખનું તેણે એક ચુબન લીધું એ વખતે તેનું હૃદય ભીનથી કંપતું હતું તેહ યદિ અલિત થયા સગખી જણાતી હતી અને તેની પ્રત્યેક નસેનસમાં વિજળીના આચકા બેમતા હતા.

સાફી બેળી હતી તેની સામેજ એક મોટો આરિસો હતો. અને એ વખતે બેગમના મહેલમા પૂર્ણ દિપ પ્રકાશ હતો. સાફીએ ડોક ઉઘી કરી જોયું ત્યાં તેને સામેના નિષ્કલક, સુગંધી પુષ્પ માલિકાઓથી સુશોભિત અરીસામા-ઉઘા, બન્ધ સુદૃઢ દાઢી વિભૂષિત એવા એક પુરુષની ડાયા જણાઇ જેમ કોઇ નજરે પડેલા સર્પથી તેની ભીતિને લીધે માનવીની જેની સ્થિતિ થાય તેજ સ્થિતિ આ વખતે સાફીની થઇ.

તે પ્રતિબિંબિત મૂર્તિ તરફ કરી જોવાની તેનાથી હિંમત થઇ - કની ન હતી જે પુરુષ ખોલીમા ઉભો હતો, તેણે આ બધી હકીકત જાણી હોની જોઇએ અને તે પુરુષ ખીજો કોઇ નહિ, પણ પોતે શાહાજાન બાદશાહ હશે, ખીજોનો રંગ મહેલમા પ્રવેશ શાનો થાય ? ત્રીજે ભીતિપ્રદ વિચારે. સાફીના મનમા એક પછવાડે એક આવવા લાગ્યા તેણે હિંમત કરી કરી એકવાર તે અરીસા તરફ જોયું તે પ્રતિબિંબિત મૂર્તિ હજુપણ જમની તેમ ઉભી હતી તે બાદશાહ સિવાય અન્ય કોઇજ નહિ એમ સાફીને હવે ચોક્કસ ખાત્રી થઇ ખાત્રુની દિવાલ ઉપર બાદશાહની તસવીર ટાંગેલી હતી, તે તરફ સાફીએ જોયું અને તેનું શરીર થરથર ધ્રુજવા લાગ્યું તેની સમગ્ર જીવન આશા નષ્ટ થઇ.

બેગમ સુતેલ છે, અને દાસી તેનું ચુબન લે છે, આ અદ્ભુત બનાવ જોઇ શાહજાનથી હસેવું દાખી શકાતું ન હતું તેને લાગ્યું કે સેલિમા ગંગાજેશ્વરી, તેનું અનુપમેય લાવણ્ય જોઇને તેના સૌંદર્ય ઉપર શું ભાવિયા પણ મોહિત થતી હશે ? આ નવી દાસીને બાદશાહે આ પહેલા કોઇ વાર જોયેલ ન હતી તેણે આગળ આવી

૧૨ પ્રેમ ગુન્હ

પૃથુ-“ કાણુ છે તુ ? આટલી મોડી રાત્રે બેગમ પામે બેસી શુ કરતી હતી ? ”

સાક્ષી સુ જવાબ આપી શકવાની હતી ? આ વખતે “ સખસે બઠી ચુપ. ” એજ તત્વતુ તેણે અવલખન કયું

દાસીયે કાઠ ઉત્તર આપ્યો નહિ એ જોઈ બાદશાહને બહુજ અચ્ચો થયો આ દામી મોડી તો નથી ? એમ તેને શકા થઈ જરા ઉચ્ચ સ્વરે તેણે ફરી પ્રશ્ન કયો- “ દાસી ! બોલતી કમ નથી ? તુ કાણુ તે સ્પષ્ટ કહી દે અને અહિં શુ કરતી હતી ? તે બોલ ”

“ અને હુ કાણુ છુ તે ન કહુ તો જહાપનાહ સુ ’ ”
સાક્ષી બોલી

દાસીની ઉદ્વેગ જોઈ બાદશાહ તત્પર બન્યા તગજ કમર પગ લટકતી તગવાર સર કરતી મ્યાન બહાર નિકળી ઉજવલ પ્રકાશમાં તે ચમકવા લાગી પણ બીજાજ લાણે શાહજહાને તે પાછી મ્યાન કરી અને કઠોર સ્વરે પૃથુ- “ સુ કંઈ ? સ્ત્રીના લોહીથી મારી તરવારને બીંજવી કલકિત કરવા હુ નથી ઇચ્છતો તારી આ ઉદ્વેગમાં માટે હમણાજ પહેરેગીરને બોલાવી, તાગ કપડા ઉતરાવી ઉઘાડી પીઠ પર નેત્રની સોટીયો વડ ફટગવી કાઢુ છુ ”

અસાર સુધી સાક્ષીના હૃદયમાં પોતાની જીવન-આશાનો અકુર થોડો પણ જણાવો હતો તે બાદશાહનુ આગ્રહ મુખમંડળ જોઈ નષ્ટ થયો તે કપિત સ્વરથી બોલી- “ જહાપનાહ ! સ્ત્રીના લોહીથી આપની તગવાર ખરડાશે નહિ-કલકિત થશે નહિ ખુશાથી ધા કરો, હુ સ્ત્રી નથી પણ પુરુષજ છુ ”

પુત્રપ શબ્દ સાબળી બાદશાહની આખા તપ લોહ પ્રમાણે બાલયુદ્ધ થઇ તરવારને ફરી મ્યાન બહાર કાઢી, પણ આ વખતેયે તેણે આત્મસંયમનવડે તરવાર પાછી મ્યાન કરી અને ક્રોધિત સ્વરે બોલ્યો- ‘ શુ પુત્ર ? અને તે શહેનશાહના રગમહેલમા ? તને તરવારથી મરણ આવે તે બહુજ સુખનુ અને વળી તે પણ મારા સરખા વીગનરના હાથથી ! માટે તેમ નહિજ એવી દયાને તું પાત્ર નથી તને બુખ્યા ડાસ જેવા ડાખા કુતગઓથી સુથાવી-ફડાવીને તારેા પ્રાણ નાશ કરવો એજ સિખા યોગ્ય છે ,,

સાક્ષી ઉભી હતી બાદશાહના એ ગળ્લ સાબળી કોઇ ઝાડ પર વિજળી પડે અને તે કડકડતુ બૃમિ પગ નયન કંપે, તેમ તે બાદશાહના પગ પાસે ઢળી પડી !

આ વખતે સેલિમા સુદરી મુખ-નિદ્રામા નિમગ્ન હતી તેના તરફ બાદશાહ ક્રોધિત દૃષ્ટિથી જોવા લાગ્યો. એ જોઇ સાક્ષીના હૃદયમા બહુ દ્રારકો એડો. સાક્ષી તુરત ઉડીને ઉભી થઇ અને સ્થિત દૃષ્ટિવડે બાદશાહ તરફ ટગર ટગર જોતી બોલી- ‘ શહેનશાહ ! હુકમ થયે તો મારી સમગ્ર જીવન કથા આપને કહીશ ”

શહેનશાહન પ્રથમ પ્રમાણે કંટોર સ્વરથી બોલ્યો- “ કહે પણ ગમે તેમ હશે તોપણ તને જરૂર દેહાન્ત શિક્ષાનો હુકમ હું જગપણ ફેરવીશ નહિ એ ચોક્કસ ધ્યાનમા રાખજે ”

સાક્ષી ધીમે ધીમે કહેવા લાગી- ‘ જહાપનાહ ! જે સેલિમાએગમ અસારે આપની હૃદયેશ્વરી થઇ એવી છે, તેણીનાપર બચપણથી મારી પ્રાણ કરતાએ પણ અધિક ચાહના છે. તેના બાપે

મને આશ્વાસન આપીને મારૂં લાલન પાલન કર્યું છે તેના બાપે
 મને આશ્રય આપેલ તેની મા જીવતી હતી તો સેલિમા મારી જગ
 પ્રાણેશ્વરી-હૃદયેશ્વરી બનતી પશુ હાય દુર્લભ ! શહેનશાહ ! આજ
 પાત્ર વરસ થયા તે અનુપુરવાસિની થયેલી છે દરમ્યાન એકવાર પછી
 તેના મુખાર્વિદના દર્શન થાય તો સાડ એમ મારી અત્યંત દાઢી
 હતી, પશુ એકવાર તે લાભ મને મળ્યો નહિ જેથી ના દલાઈ
 આ સ્ત્રીવેષ ધારણ કરી આપના અનુગ્રહ મે પ્રવેશ કર્યો નિર્દાપ
 સેલિમાયે મને બિલકુલ જોળખ્યો નથી મને તે બહેનજીવ સ્ત્રી
 સમજતી હતી દીવસના ભાગમાં તેની પાસે આવવાનું હવે પ્રયત્ન
 દાખલો અને કદાચ આવતો તો બુખો લઈ આવતો કમકે કદાચ
 તે જોળખી જવાની મને બીની લાગતી સેનિમાની બાળપણમાં
 માગપર અલગ પ્રીતિ હતી તેની સાથે લગ્ન કરી આખી જી
 સુખ ચેનમાં કાઢીશ, આ ભૂતલ ઉપજી આનંદન નિપજારીશ,
 એ આશાર્થી-એ કલ્પના મોહથી હું દીવસ ગુજારતો હતો ત્યાં બાપે
 મારી સામગ્રી આશાની ધુળદાણી કરી, બુખ્યાના મોઢામાંહેનો કેળો
 કાઢી લીધો ! મારા અભાગીના સાખ્યમાં જે કાલન્યુ જલાપનાહ !
 આજ સુરી મારા હૃદયમાંની એ ચિંતા મે દાખી રાખી હતી પશુ
 આજે આ શુભ ખિલેલી રૂપેરી ચાદની, આ સુગંધી પુષ્પમાલાઓ,
 મદીરાપાનથી આવેલ ઉમંગ, અને એ સરળામાં વિશેષત આ એકાંતમાં
 મળેલ ઉત્તમ વખત, એ બધી બાબતોથી મારા નિશ્ચયને બગ થતા
 મનોવ્રત્તિ એકાંત બની સિરાજમાં એક વધારે કેડી દવા ભેળવી, મે
 સેલિમાને અચેતન બનાવી કેવળ મારાજ મૃત્યુની વાત હોત, તો
 આ બધી લબાણુ કર્મકથા હું આપને કહી ન - બહાવત પશુ કદાચ

આપ આ નિષ્કલ્પક સેલિમા સુદરી ઉપર શક આણુશો, માટેજ આ હકીકત મારે આપને જણાવવી પડી છે થોડાજ વખતમા મારો અમર આત્મા પાક પરવર દિગારના દરબારમા વિલીન થશે તો પરમાત્માની સાક્ષ એ કહું છુ, કે આ ઘડી સેલિમાના સતિત્વ ધર્મનો મે મિલકુલ જગ કર્યો કે કગલ્યો નથી પવિત્ર સેલિમાના સમક્ષમા આપને આનંદ બહેમ જો દાગવા હુ શકિતમાન થઇશ, તો પછી ગમે તેવા બચકગ બીકટ રતે મને મરણ આવે-તોપણ મારા આત્માને પરલોકમા સાન્નિજ પ્રાપ્ત થશે

બાદશાહે ચિર ચિત્તવડે બધી હકીકત સાબળી સેલિમાના શરીર અને મનની નિષ્કલ્પકતા માટે બાદશાહને ખાતી થાય છે કે નહિ ? એ જોવા માટે તે સાકીરપ મરદ શાહાજહાનના અહેરા તરફ ઝીણી નજરે જોતો હતો પણ તે શાહાજહાનનો કાઇપણ પ્રકારનો નિશ્ચય કળી શક્યો નહિ તે વીરનર રતખંડજ હતો બાદશાહે કોષયુક્ત ગ્વરે “માહુમ” એમ સાદ કર્યો

કાઇ પ્રત્યુત્ત મળ્યો નહિ પણ એક કાળી કબીજ સીદલ્ય રોકતી આવી એક શબ્દ પણ ન બોલતા નીચુ જોઇ હાથ જોડી ઉભી રહી બાદશાહે કહ્યું- ‘માહુમ! આ હતભાગીને બોયરા માહે કેદમા લઇ જઇ પુરી મુક, અને જગ પણ એને પાણી કે અનાજ આપવાનુ નથી બુખ અને તરસવી એના પ્રાણુ જાય એજ એને શિક્ષા આપી છે ”

મોમલ બાદશાહોના અત.પુરમા આવી બાબતો તો ઘણી વખત થતી એટલે જરાપણ માહુમે ન અચકાતા બાદશાહે ફરમાવેલ શિક્ષાનો હુકમ અમલમા આણ્યો તે મઝની માફક પ્રબળ અને

૧૬ પ્રેમ ગુન્હ

જોરદાર એવા પોતાના હાથેથી તે ગુન્હેગારને ખેંચીને ભોથરા તરફ લાઇ ચાલી જતા જતા તેણે પૂછ્યું—“ઓ કમનશીબ યુવાન ! સીંહના ભોણુમા મરવા માટે શા સાડ આપ્યો હતો ? તારૂં નાન શું ?

એ અપરાધી બોલ્યો “ મારૂં નામ મહારણુ ! ”

તે સીંહણે એક હાથે મહારણુને પકડી, બીજા એક હાથે ન્હાનકડી ઝોરડીનું કમાડ ઉઘાડ્યું એ ઝોરડીમા ભય કર અધાર હતું માલુમ પોલી—‘ ચાલ અદર જા ’

પ્રત્યક્ષ મૃત્યુના મુખમા ગયા પ્રમાણે મહારણુના પગ કપવા લાગ્યા અને જીવનની આગાથે, તે અદર દાખલ થવામા આનાકાની કરવા લાગ્યો જરા વિલંબ થતો જોવા બગબગ તે માલુમ રાક્ષસીએ તેને એક તરખલા પ્રમાણે ઉચકીને અદર કેટી તીધો અને દરવાજો બંધ કરી ચાલી ગઈ

પુનઃ ૩ જી

સંદેશો.

સદ્વર્તન કલુષિત અને, લોકાચાર વિરુદ્ધ

વહેમ પ્રગટતા હૃદયમા, લુલ્હે બધી શુધ્ધિ

મૃગસકુ થયું એ પહાડમાહેના હજારે ન્હાના મ્હોટા પખીઓએ પોતપોતાના મધુર કલરવથી દશ દીશાઓ વ્યાપ કરી હતી પક્ષીઓના તે મધુર શબ્દોથી અને ઉષ કાલિન શીતલ વાયુથી તેના મોહપ્રાપ્ત સ્પર્શથી સેલિમા બગત થઇ તેણે

નેત્ર ઉઘાડી જોયુ, તો પોતે પોતાના મહેલમાં સુસજ્જીત પલંગ ઉપર સુખદૈવ્યામાં સુતી છે, એવું તેને લાગ્યું. મધ રાત્રે સુતા પહેલાં જે જે બનાવ બન્યા હતા, તે સમજાતા તેને એક પછી એક સાંભરવા લાગ્યા. પણ તેનું માથું માત્ર ભારે અને શૂન્યવત્ થયું હતું. ચિત્ત પણ અસ્થિર હતું શું થાય છે ? તે જાણી શકતી નહતી. સેલિમા સ્વગત બોલી- “ સાફની સિરાજ બહુજ તીક્ષ્ણ હતી હો ! ”

એક ઉઘાડી બારીમાંથી સેલિમાએ એકવાર આકાશ તરફ દષ્ટિ કરી વિશાલ નીલ આકાશના એક ભાગમાં કેટલકે નહાનકડા મેઘમડળો જામ્યા હતા. પણ નિર્દય વાયુએ તે મેઘના કકડેકકડા કરી વિખેરી નાખ્યા. નબોમડલમાં કૃષ્ણબિંદુઓ પ્રમાણે દેખાનારા બેચાર જ ગલી પક્ષમાં ઉડાઉડ કરી રહ્યા હતા. મધુર બાલાકર્નના ડોમલ કિરણે મેઘમડલ ઉપર જાણે ઝીણી ઝીણી સુવર્ણવૃષ્ટિજ વરસાવના હોય એમ દેખાતા હતા. દુકામાં સૃષ્ટિ સુધરી આ પ્રભાતકાળે હાસ્યમય હિસાહપૂર્ણ દષ્ટિએચર થતી હતી. પણ સેલિમાના હૃદયમાં બચાનક ઉદારીનતાની કૃષ્ણ છાયા જણાતી હતી. સેલિમાએ શયા-પગ પડ્યા પડ્યાજ હાડ મારી કહ્યું- “ સાફી ! એક પ્યાલો પણી લાવ જોઉં ! ”

સાફી આવી નહિ કોઈએ જવાબ પણ આપ્યો નહિ. સેલિમા અસ્પૃહ શબ્દથી પોતા સાથેજ બબડી- “ મધ આ બધી દારૂંથો મધ કયા ? ”

સેલિમા જાગી સારથી તેને બહુજ ગ્લાનિ થતી હતી. જમહદય થએલી તે ઉઠી અને સ્નાનમંદિરમાં ગઈ ત્યાં સુખચર્ચન

૧૮. પ્રેમ મુગ્ધ.

સ્નાનાદિ આટાપી સેલિમાયે કમડા બદલાવ્યા અને પોતાનો ચહેરો જોવા માટે તે પામેનાજ એક અરિસામા જોવા લાગી ત્યાં તેને જથ્થાચુ કે હમેશનો પેતાનો ખુબસુરત ચહેરો આજે મ્હાન છે અને આખો ઉડી ગયેલી છે. જેથી તે પોતાના મન સાથે વિચારવા લાગી - “ જરૂર કાલની સિરાજીજ તેવી તીક્ષ્ણ હતી, ચાલ હવે જરા જગીચામા હર્ફે ૬૩ એટલે મનને શાન્તિ થાય ”

સેલિમા પડોઠો ઉપાડી બહાર આવી, ત્યાં એક હાસલુ ઉઘાડી તલવારે પહેડો ભગતી હોવાનું તેના જોવામા આવ્યું, બેગમને જોઈ દાસીયે અદમથી સલામ ભરી

“ તું અહીં કેમ આવી ? ” સેલિમાયે પ્રછયુ

“ શહેનશાહના હુકમથી બેગમસાહેબ ! ”

“ શહેનશાહની સવારી કયારે આવી ? ”

“ ઘણો વખત થયો ગઇ ગત્રે એ પહેલો રાત્રિ પછી ”

“ ગઇ ગત્રે ? ત્યારે મને કેમ ન બોલાવી ? ”

“ તે હું શું જાણુ બેગમ સન્કાર ! તેની તેમને ખબર ”

સેલિમા અભિમાની હતી તેને એથી ઘણો ખેદ થયો પોતે આખમા તેલ આજી જેની વરસાદની માફક વાટ જેની હતી, તે પોતાના પ્રાણવલ્લભ આવે, અને તેમને પોતાનું એકે વાર મમગ્નુ પશુ ન થાય ? એથી તેને મહુ દુઃખ લાગ્યું પશુ તેણે પોતાનું તે દુઃખ મનનું મનમાજ દાખ્યું તેણે વિચાર કર્યો કે કેવળ મૈદર્ય સમધનોજ જેમનો કેવળ સ્વાર્થી વ્યવહાર હોય, તે સ્વર્ગીય પ્રેમની કિમત શું

નથી શકે ? માટે આ મારી મનસતાપ વચ્ચે થોડીવાર સેલિમાએ પૂછ્યું-“ શહેનશાહ ક્યા છે ? ”

“ અહીં નથી. જનતમહેલમા જનત બેગમસાહેબને ત્યા ગયા છે ”

“ ઠીક ઠીક ત્યારે જનત બેગમસાહેબના નતીમ ઉધડ્યા એમજ ને બીજુ શુ ? ”

આ વખતે સેલિમાએ રાખેલ શાન્તિનો ભંગ થયો. તેના મનમાના ક્લેશામિયે પાછો દાહ શરૂ કરીને અને તે ધણીજ પ્રજળ વેગથી તેના આત્માને પ્રજળવા લાગ્યો. તે બોલી-“ મારી દાસી ક્યા ગઇ ? ”

“ કઇ દાસી ? કહો બાકસાહેબ એટલે હું બોલાવી લાવુ ”

“ કઇ કેમ ? નવી દાસી સાફી ”

સેલિમા ન જુએ તેમ દાસી હસી, પોતા સાથેજ બળડી-
“ સાફી ઉપર બેગમસાહેબની સારીપેઠ પ્રતિ લાગે છે ને શુ ? ”
પછી તે સેલિમાને ઉદ્દેશીને બોલી-“ તેનો હાલ જેલમા છે ”

સેલિમા બહુજ આશ્ચર્યચકિત થઇ બોલી-“ શુ જેલમા ?
શુ તુ ગાડી તો નથી થઇને ? તેને જેનમા કાણે મોકલાવી ? ”

“ શહેનશાહ સફાજાનહાનઆદશાહ મલ્કામતે જાતેજ ”

“ શુ તેમણે પોતે ? ”

“ જી, હા બેગમસાહેબ ”

“ શા અપરાધ માટે તેને જેલમા મોકલાવી છે ? ”

૨૦. પ્રેમ શુભ

દાસી મોહુ છુપાવી હસતા સ્વગત બોલી-“વાહ ! જાણે
ખબર ખબર નથી ! હીક ઢોગ કરતા આવડે છે ” પછી તે મોટેથી
બોલી-“ તેના ગુનાહની મને ખબર નથી બેગમસાહેબ ”

સેલિમા બોલી-“ જોલની ઓરડીની ચાની લાની આપ-તેને
જ છોડી મુક મે પોતેજ છોડેલ છે એમ જાણવાથી શહેનશાહ
ખબરે વઢશે નહીં ”

તે હાથસણ મનમા બોલી-“મે ધણો અનુભવ લીધો છે
જાણ આવી બેગમ તો મે નહતી દીવી ” પછી તેણે બેગમને કહ્યું
“બેગમસાહેબ ! દાસીને અપગવ માફ કરશે પણ આપસાહેબ !
માપની સાથે વધારે બોનાવીને યે મને મના છે આપના તે દિવસો
વે ગયા ”

તે દિવસ ? કયા દિવસ ?”

‘ સુખ વૈભવના-દિગ્વીશ્વરના હુકમથી આપ પોતેજ આપના
હોલમા નજરકેદ છો ”

સેલિમા દીર્ઘનિશ્વાસ મુકી બોલી-“હાય ! હા ! પ્રભુ !
તરે આપજ થયુને ? ” કેટલાક વખત પછી તે ક્રોધાયુક્ત દ્રષ્ટિથી
હાથસણ તરફ જોઈ બોલી-‘ શા અપરાધને લાઇ મારી આ દશા
વા પામી છે ? તેની તને કાંઈ ખબર છે ? ”

“ તે માગથી કહી શકાય નહિ ક્ષમા કરો બેગમસાહેબ ”
સીએ કહ્યું

હમેશા પ્રકૃષ્ટિત કમલ પ્રમાણે મનોહારી બેગમના મુખપદ

ઉપર આ વખતે બીતિથી આવેલી મ્હાનતા જોઇ તે હબસણુનું કડીણુ હૃદય પણ ભરાઇ આવ્યું ! પ્રથમની રાત્રિએ અનેલી હકીકત માહુમથીજ થોડી ઘણી તેના જાણવામા આવી હતી તે સિવાય તે જાણી શકી નહતી પણ જે હકીકત મળી હતી તે ઉપરથી તેણે આગળની વાત સવળા તર્કશક્તિથી જાણી લીધી સેલિમાની કરણાજનક સ્થિતિ જોઇ તે મનમા બોલી-“ ત્યારે શું બેગમસાહેબ નિર્દોષ હશે ? ”

સેલિમા આકુળ થતી તેના હાથ પકડી બોલી- “ આ કિમની મોતીનો હાર તને બક્ષીસ આપુ છું પણ આ બધી ભાજગડ શું થઇ છે તે મને સમજાવીશ ? ”

“ આઇસાહેબ ! સાડી નામની જે દાસી આપની પાસે હતી, તે સ્ત્રી નહોં પણ સ્ત્રી વેષધારી મરદ હતો ” તે સીદણુ બોલી

આટલું કહી તે સીદણુ બેગમ તરફ ખારીક દૃષ્ટિથી જોયું કેમકે તેનો વહેમ હજુપણુ ગયો નહતો.

આ હકીકત સાંભળી સેલિમાના વિશાલ નેત્ર વધારે આશ્ચર્યથી ચમકવા લાગ્યા તે બોલી- “ શું ? સાડી મરદ ? તદ્દન અમભવિન વાત તેમ કદી પણ બને નહિ તેનું તે સુદર કામલતાયુક્ત મુખમ-ડલ, મધુર કંઠ સ્વર, અને તેનો તે સલ્ફર્સ સ્વભાવ ! શું એથી તે સ્ત્રી નહોં ? પુરુષ ! કદી ન બને અરે વધારે શું ? પણ તે લબ્બ-વતીયે ખીચારીયે મારી પાસે પણ કોઇ દિવસ છુટથી વાત કરી નથી ”

“ પણ તેણે આપને કસાવ્યા ”

“ ઠીક પછી શું થયું ? કહો જોઈ ? ”

૨૨. પ્રેમ શુભ

“ મઘ રાત્રે હજુર સવારી શિકારેથી આવ્યા પછી, એકદમ આપનાજ રગમહેલમા મઘ દરમ્યાન શુ થયુ તે કાંઈ મારા જાણવામા નથી પણ એક બે ઘડી પછી બાદશાહ સલામતે મ્હાલુમને બોલાવે’ તે અદર મઘ તે- વખતે આપ પલગમ સુતા હતા શહેનશાહ ક્રોધામિત્રી બળતા પાસેજ ઉભા હતા અને તે બનાવટી અવિશ્વાસી સ્માકી નીચુ જોઇ ત્યા ઉભી હતી સરકારના ફરમાનથી તેને બે યગ મોહેના કેદખાનામા બદીવાન કરવામા આવેલ છે ”

આ હકીકત મ બળી સેલિમા થરથર ક પવા લાગી તેણે દાત પીસી પૂછ્યુ- “ કોણુ એ દુષ્ટ ચડાળ ? મારો સર્વસ્વ નાશ કરવા આગલા ભવનો દુશ્મન કોણુ જાગ્યો એ ? ”

“ તેનુ નામ મહારણુ સાબજ્યુ છે ”

સેલિમાનુ માથુ ઝમવા લાગુ ! તેનાથી ત્યા ઉભુ રહેવાનું નહતુ ! હજારો તવાનલની જ્વાલા માફક તેનુ હૃદય બળતા લાગ્યુ તે આવી ઉતાવળે ઉતાવળે પોતાના શયન મહેલમા આવવા લાગી કણે કણે તે મુર્ગાગત થતી હતી આવીને દરવાજા પાસે પડી !

મુર્ગામથી સાંધ થયા પછી સેલિમાને જણાઇ આવ્યુ, કે પોતે પલગમર પડી છે અને એક દાસી હળવ હળવે શરીરપર હાથ ફેરવે છે ગુદિપગ આવ્યા પછી તેના હૃદયમા વૃથિક દરશ સરખી વ્યથા થવા લાગી તે પોતા સાથેજ બેલી- “ મહારણુ ! મહારણુ ! ! છેવટ તમે આનીજ રીતે મારૂ સત્યાનાશ કાઢ્યુ કે ? લોકદષ્ટિયે તમે મને ચિરકલ્પની કરી ! તમાગ હાથે આવુ બન્યુ પણ કેમ ? શુદ્ધ જીવન માથે આવો કાળો ડાખ સહન કરી જીવવામા

શો અર્થ ? જ્યાં હું શહેનશાહના પ્રાણરૂપ સામ્રાજી પદ ઊપર આરૂઢ હતી, ત્યાં હવે હલકામાં હલકી દાસી તરીકે, દુ ખમા-અપમાન સહન કરી, મારે દિવસ કાઢવા રહ્યા ને ? અરેરે ! તમાગ પ્રથમના અધા સદ્ગુણો કયા ગયા ? હાલમાં તમારૂં પવિત્ર વર્તન તુ આવું કલ્પિત બન્યું છે ? ઓ પ્રભુ ! હે જગદીશ ! આપજી અતઃ સાક્ષી છો હું તદ્દન નિર્દોષ નિષ્કલક છું મેં જનગુણોને સતી ધર્મ વિરૂદ્ધ ગતિ પણ આચરણ કર્યું નથી પણ બેગમના અતપુરમાં-તેના રગમહેલમાં-એક અવેશધારી પુત્ર પકડાયો ? હાય ? હું નિર્દોષ હોઉં ! તો પણ શહેનશાહનો મારાપગ શી રીતે વિશ્વાસ બેસે ?-

“ તેમનો જે મારાપગ ખાસ પ્રેમ હોત, તો તેમણે મારે એકવાર પણ એ બાબતમાં ખુલાસો લીધો હોત પણ મને બિલકુલ ન પૃછતા એકદમ ચાલ્યા ગયા ! અરે, શું આ કલક સહેજમાં કાઢી જાય તેવું છે ? હાય ! આજે મારો સત્યાનાશ વળી ગયો ! એ દાનીએ કહ્યું તે તદ્દન ખરૂં મારા એ સુખના દિવસો હવે ગયાજી ! આ કલક જે દૂર ન જાય તો પછી જીવવાની પણ શું જરૂર ? પછી તો મગજનું શરણ એજ મને સુખદાઇ છે મહાનિદ્રા એજ શાન્તિ ગ્યાન છે અરે, અરે ! પણ આ મારી ભરબુવાનીમા ? મારી આશાઓ પૂર્ણ થઇ નથી ત્યાજ ? હાય-ત્યાજ મરવું ? શું ? આ માનવ દેહ પણ વારવાર મળનારો છે ? ના ના-એવા બે ટા વિચારો શું કામના ? મારું પ્રભુના પગે પડીશ વ્હાલા પ્રિયતમને સધળી ખૂરી હકીકત કહીશ શું ? પછી તેમનો મારાપરનો વ્હેમ દૂર નહિ થાય કે ? જરૂર. તેમનું હૃદય એવું કઠોર ધાતકી તો નથીજ આટલું ફરતી છત્તં પણ જે મારાં લકીર ફટયાજી હશે, અને તેમનો વ્હેમ

૨૪ પ્રેમ ગુચ્છ.

નજ મટે તો પછી ઝેર પીને આત્મહત્યા તો છેજ ”

સેલિમા પલગપઝ બેઠી થવા ગઇ દાસી બોલી- ‘ બેગમ સાહેબ ! ઉઠો મા આપના માથામા મોટો જખમ થયો છે ”

સેલિમા જરા હસી આ દુખના પ્રસંગે પણ તેને હસવું આવ્યું તે મનમા બોલી “ ઓ દાસી ! જે આઘાત મારા હૃદયમા થયો છે, તેની વેદનાઓ તું શું જાણી શકે ? ”

ભયકર તોફાન થઇ ગયા પછી ફરીયો જેમ શાન્ત થાય છે, તે પ્રમાણે આ વખતે સેલિમાના હૃદયની પણ તેવીજ સ્થિતિ થઇ હતી તેણે વિચાર કર્યો- ‘ જે પ્રેમી હોય છે, તેને તો હલકાઇજ સહન કરવી પડે છે હું શહેનશાહ ઉપર પ્રેમ રાખું પણ તે તો દુનિયાના બાદશાહ-અને હું શું તેમની એક રક દાસી ! સામાન્ય પ્રજા વર્ગ ! તેમા તેમના પગે પાવાયી હવકાપણું શાનું ! બાકી તે મારા પગ પકડી હાથ ઝાલી વિનવતા, તે સ્ત્રિઓ તો હવે ગયા ! પણ હાય ! તે મને કયા શી રીતે મળે ?-હા એક અજબપત્રથી બોલાવી જાઉં પછી જો ન આવે તો મન ટહુકે તેમ કરીશ ”

પત્ર લખી એનિમાયે એક કવરમા બીડ્યું, અને ઉપર પોતાની મહોર કરી પછી એક દાસી ! બોલાવી તેણે કહ્યું- ‘ જા આ પત્ર જીજ્ઞાસુ મહેલમા ગહેનગાહ છે તેમના હાથેહાથ આપી આવજો અને જવામ લીધા નિતા પાછી વળી આવતી ના જા ”

દાસી ગઇ પછી સેલિમાએ મહેલના દરવાજા બંધ કરી, સજલ નેત્રે આકાશ તરફ દષ્ટિ કરી, હાથ બેઠી પ્રાર્થના કરવા માંડી

શોક્યોનો ખાર ૨૫.

૩—‘હે જગન્નિયતા ! જ્યો કરી મારી માનખડના ન ચાલ, તેમ કરે! મારી લાજ આપનેજ છે મે મોકલેલી દાસીને કુતકારી કાઢી ન મુકે અને સહેનશાહ તેની સાથે આવે તો બસ-હે પ્રભુ ! એજ વિનતી છે”

પુષ્પ ૪ થું.

શોક્યોનો ખાર

સ્નેહ સ્વાર્થને સાધવા, ભૂલી સધળા જાન,
ગોકય-ખાર પ્રજવાળતી, અસુયા-પ્રધ્યા સ્થાન-૪

પ્રિય વાચક ! ચાલો આપણે પણ હવે જરા જીન મહેલ તરફ જઈએ મહેલની અંદર નીચે મુદર ચિત્રમય ગાલીચા ખીઠાવેલા છે તેનાપર કિમતી-જડાવનુ કામ કરેલી કિનખાખની બિછાવત કરેલી છે તેનાપર અતિ રૂપવતી જીનત બેગમ બેડેલી છે અને પાસેજ દીન દુનિયાનો માલેક સહેનશાહ શાહા-જહાન આડે પડખે પડ્યો છે

શાહાજહાન બોલ્યો “ખારી જીનત ! હજી એક આલો ઠંડી સિરાજ આપતો ! બહુજ તરસ લાગી છે ધડી મહેલા લીધેલુ શરબત તો બહુજ ગમ્મ હતુ સિરાજ લેવાથી વેલોસર શાન્તિ અને નિદ્રા ભો આવશે”

૨૬. પ્રેમ ગુચ્છ.

મહેલની પ્રત્યેક ખારીમા જુદી જુદી જાતની દીવા-બત્તી પ્રગટેલ હતી અને તેના ઉપરથી ચમકતા આસમાની ગંગા પડ્યાઓ છોડેલા હતા તેની અદરથી એ દિવાઓનો આનંદદાયક મદમકાશ પ્રસરતો હતો આખા મહેલમા ગુનામની ખુશખો પ્રસરી રહી હતી આરસના પથ્થરપગ ન્હાના ન્હાના કુવારાઓ ગોઠવેલા હતા તેમાંથી મોતીના મિઠુઓ માફક મધુર સુમધીવાળું ગુલાબપાણી ઉઠળતુ, અને નીચે મૂકેલા સુવર્ણ પાત્રોમા પડતુ હતુ ને એક જગાએ ભેળુ થતુ હતુ એક તરફ સુવર્ણ દડાકૃતિ નિદ્રાના તોરમા આવેલ બીમરાજ પક્ષી આખો મીઝી ડોલતો હતો બીજી તરફ રંગીન શરીરવાળો ખુલ્લુલ પક્ષી વગર બોલાવે પાસેની સોનાની વાટકીમા મુકેલા દાણા ચગતો હતો-ત્રીજે સ્થળે મેના બેઠી બેઠી અસ્પષ્ટ શબ્દમા કાઠ કાઠ બોલતી હતી

બાદશાહ આખો મીઝીનેજ બોલ્યો-“જીનત ! મારી પ્રાણેશ્વરી, બહાલી જીનત ! જરા સતાર કે ખીન કાઠ પશુ જરા બળવના લે જોઉ તારા ક્રોમલ હસ્તવડે તેમાંથી ઝણણાટ કાઢી માગ આ સતત હૃદયને જરા શાન્તિ આપ આજે મને ગાઠ ગોઠતુ જ નથી”

જીનત ખજેખરી એક સ્વર્ગી ગનાજ હતી તેનુ શરીર નાજુક અને મોડુ ગોળમટોળ હતુ નીલરંગની સાડી માહેથી પોતાની રૂપ-જયોતિના તીવ્ર તરંગો બાદશાહ ઉપર વગસાવતી, પીઠપગ ફરકતી વેણીને ડોક હલાવી વધારે ચમકાવતી, પોતાના મુખચ દ્રપર થોડુ વધારે મોઢક હસ્ય કાવતી, જીનત ભેગમ ઉઠીને ખીન લઇ આવી સ્વર મેળવવા માટે ખીનની ખીડીએ ફેરવતા તેની ડોક પશુ જુદી જુદી બેણાઓ

બનાવની હાલતી હતી જ્યારે ખીન એ સુરીલો વાગતો, ત્યારે તેના ચહેરા ઉપર ગ્લાનિ છવાયેલ જણાતી, પરંતુ સ્વર્ગ જ્યારે મીઠો નીકળતો ત્યારે તેના મુખચંદ્ર ત્રિપર હાસ્ય અને સતોષના ચીન્હ પ્રગટ જણાતા અને તેના ચમકતા પાણીદાગ નેત્ર તથા પ્રવાહ સમાન ગતિ ઓછ પ્રદેશ ફરડતા

ખીન બગબગ લાગ્યો સુરાવટ જોઈએ તેની મળી ખીનના પ્રત્યેક પડદામાંથી રાગનાગણીઓની જીવનશક્તિ જાગૃત થવા લાગી મૃદુ મૃણાલ માદક કોમલ કંકણ વિભુષિત એવા પોતાના ડાબા હાથમાં ખીન લઈ, જમણા હાથથી તે યૌવન મદમાંતી તરણી તેના તાર ઝલ્ઝલવાવા લાગી અને તે ઝલ્ઝલ્યાટમાં મગીતના સમ સ્વર રમવા લાગ્યા માદશાહ પડ્યા પડ્યાજ “વાહવા ! કયા બાત ? ખુબ સગસ બહેત અચ્છા બેગમ” એવા ઉત્તેજિત શબ્દોથી વચમાં વચમાંથી તેને પ્રોત્સાહન આપતો હતો આજે જીન્નત બેગમના હૃદયમાં અપૂર્વ આનંદ વ્યાપ્યો હતો આજે કટલાયે દિવસો પછી સેલિમ બેગમના દૃઢ પાશમાંથી તેણે બાંધાહનો છુટકારો મેળવ્યો હતો આજે શહાજહાન તેની સાથે એની નો પ્રેમવાર્તાઓ કરતો હતો, કે તેથી પોતાની સુખી મિત્રિતિ હતે અવિચળ રહેવાની છે એમ તેને આશા બધાઈ હતી આ વખતે જીન્નત બેગમ વીણા નાદથી પોતાનાજ તોરમાં રંગાઈ ગઈ હતી મનમાં આ દ ન સમાવાથી તે ખીનના સ્વર સાથે પોતાનો સ્વર મેળવીને મધુર વદથી જીન્નતઆગ ગાવા લાગી-

“ તે સુ ફૂંચી મતીયા બન બાગાને,

એલો ડોલો કાયલીમાં-

૨૮ પ્રેમ મુગ્ધ

કુંજે ગુંજે ગુંજરે લૂગનમે’

પપીયા પુકારે પિયા પિયા પિયા । ”

મંગીતની આસ્તાધમાજ વળી એક વિદ્ધ આવી પડ્યુ એક દાસીયે આવીને એક પત્ર ભેગમ આગળ ધર્યો

“ ગુ ખમર છે ? ” જીનત ભેગમે પૂછ્યુ

દાસી ખોલી- “ સેલિમા ભેગમ સાહેબે શહેનશાહ જલાપનાહને આ પત્ર આપ્યો છે અને એનો જવાબ મેળવવા મારે ખોટી થવા કહ્યું છે

શહાજહાન આ વખતે કેટલેક અંગે સિરાજના કેકને લેઇ, તથા કેટલેક અંગે જીનત ભેગમના કોયલ માફક મધુર સંગીતની મોહન શક્તિને લઇ, અર્ધ નિદ્રામાં ઘેરાયેલ શય્યાપર પડ્યો હતો જીનત ભેગમે એકવાર આદશાહ તરફ તર્ક-દષ્ટિ વડે જોઇને તે પત્ર પોતે મનમાને મનમાં વાચવા લાગી, તેમાં લખ્યુ હતુ કે—

“ જીવનના આધાર ! આપની આ નક દાસી નિરપરાધી છે તેનાપર જે આ કલક વાદળ આવ્યુ છે, તે તદ્દન જીરું છે હું અપરાધી નથી હજુરને મારાપર અમસ્તો અમસ્તો વહેમ આવ્યો છે એમ હું નમ્રતાપૂર્વક સ્પષ્ટ જણાવુ છું—

જે વારે આ દુષ્ટ વહેમ પ્રિયતમના મનમાં આવ્યો, તે વારે આ અભાગિની દાસીને જે કબજ પૂછ્યુ હતુ, તે સારુ ન થયુ હતુ કે ? મારાપરનો વિશ્વાસ અને પ્રેમ આમ એકદમ નષ્ટ થાય એ હું માફ પૂર્ણ કમનશીમ માનુ છું—

શહેનશાહ’ આ રક દાસીના પ્રાણાધાર ! આ હાલિમાગિની

શોક્યોનો ખાર. ૨૬.

ઉપર આટલી રીસ શા માટે ? તપાસને અંતે જો આ દાસી ખરેખરી અપરાધી હશે, તો સુખેથી આપ ॥ પવિત્ર હાથેજ આ દાસીને દેહાન્ત શિક્ષા કરો. પણ મૃત્યુ પહેલાં આપના પ્રેમપવિત્ર ચરણના દર્શન માટે તો-ઢાલા ! આ દાસી અત્યંત તરસી છે-તે આશા પૂર્ણ કરશે એટલુજ માગુ છું આ મારી આકાંક્ષા પૂર્ણ થશે હું આનંદથી મરવા તૈયાર છું વધારે શું લખું ?

કમનસીબ સેલિમા.”

પત્ર વાચીને જીવંતઆરા બેગમ ઈર્ષા અને ક્રોધથી મળી ખાખ થવા લાગી તેના હૃદયમા શોક્યોનો ખાર પ્રદીપ્ત થયો મોહુ લાલચોળ થયું બગુટી ખેચાવા લાગી ક્રોધકપિત હોઠપર દતારોપણ થયું શરીર થરથરવા લાગ્યું એ સત્ત્વો સાપત્નપણીનો પ્રભાવ ! અરેરે ! આ શોક્યોના ખાગને લઈ જગતમા કેવા કેવા અનિષ્ટ પ્રમતો આવ્યા છે ?

જીવંત બેગમના મનમા ભય કર વિચારો રમવા લાગ્યા “ આ તકે બરાબર દસાવીને જો તે કાળી નાગણને ચગાવી ન નાખું તો શા કામનું ? તે દુષ્ટનો અત પ્રુરમા પગપેસારો થયો ત્યારથી, હાય ! અમે અન્ય બેગમોના સુખનો તો સત્યાનાશ મ્યો ! મૃત્યુનો તોર શું ? કે પોતે એક દુનિયાની પીડ ઉપર સૌંદર્યવંતી ! હાય શું અમે ત્યારે મધી કદરૂપી ડોસીયોજ કા ? હીક છે જોડું છું આ પાપિણી ! તારો નાશ આ પ્રસંગે કરવોજ જોઈએ પછી જો થવાનું હોય તે થાય. પણ આ બાદશાહના નામનો પત્ર છે, તે તેમને તો બતાવવોજ જોઈએ ”

જીવંતઆરાયે બાદશાહ તરફ ત્રાસી નજરેં જોયું બાદશાહને

સુખશૈયા ઉપર સ્વપ્નના દશા નિમગ્નનેલ જોયા હિ દુઃસ્તાનના સાર્વભૌમ
આદેશાહ દિક્ષીનો રાજમહેલ છોડી અરધી ઉઘાડી-મીચેલી આખે
પડ્યા પડ્યા પરસ્તાનના સ્વપ્નમય ગાન્યમા ભ્રમણ કરતા હતા હિ મનથી
જનતઆગ બેગમ આદેશાહના કાન પામે પોતાનું મુખ માડાને મૃદુ
સ્વરે બોલી-“ સરકાર ! એક પત્ર આવેલ છે ”

શહાજહાને એકવાર અર્ધી આખો ઉઘાડી જનતઆગ તરફ
જોઇ પ્રથમ-“ પત્ર કોનો-પત્ર ? બેહસ્તમાથી શુ કાઢ પરીનો નો
નથી આવ્યો ને ? ” અસ્ફુટ ગમ્મદો અચકાતા અચકાતા આદેશાહ
બોલતો હતો.

જનત જરા હમીને બોલી-“ ખાવિદ ! સ્વર્ગમાહેની પરીનો
પત્ર નથી પણ મર્ત્યભૂમીની એક પરીનો છે સેલિમા બેગમને
ખાવિદની હજુરમા પત્ર મોકલેલ છે ”

શહાજહાને પુરી આખો ઉઘાડીજ નહીં પણ ઉલટી જોમગ્ન ધ
મીચી દીધી થોડી વાર ગહ જોઇ જનત બોલી-“ જહાપનાહ !
પત્ર બહુ જરૂરનો છે જે હુકમ આપવાનો હોય તે મળે તો સાકે ”

આદેશાહે ફરી પ્રથમ-“ કોનો પત્ર કહે છે ? ”

“ સેલિમા બેગમનો ”

સેલિમાનું નામ સાબળતાજ શહાજહાનના મોઠાપર દ્રેષ અને
વિરક્તિનો આવ સ્પષ્ટ દેખાવા લાગ્યો માથુ ધુણાવીને બોલ્યો-“ કે છી
દે તે કુશાના પત્રને હું મિલતુલ અડકનાર નથી ”

જનતઆસને એટલુજ જોઇતું હતું બલમનમાઇનો વધારે
ડોળ કરતી તે બોલી-“ આન કમ્બુ ફીક નથી નામવગ ! તેણે અહુજ
મોટી અભિલાષાથી પત્ર લખેલ તે આપ ન વાચો, તો તેને કેટલુ
બધુ ખોટું લાગશે ? હુકમ હોય તો હું વાચી બતાવુ ”

બાદશાહ વધારે ક્રોધથી બોલ્યો—“ કાઠ વાચી બતાવવાની જરૂર નથી, શું લખ્યું છે ? તેજ તું હુકામ કહી બતાવ એટલે થયું ”

જીનતઆરા બોલી—“ મારા દૈવતો કુટ્યાજ-પણ મને મુક્ત કરો—એટલું આ પત્રમા લખ્યું છે ”

જીનત ! એ હત્યારી જીનત ! આ તારો કેવો દ્વેષી નવભાવ ? અરે ! પત્રમા એવું કયા લખેલ છે ? ખરેખર, જીનત તું રાક્ષસી, પિશાચિની છે પિશાચિની ! !

મિત્ર વાચક ! સ્વાર્થસાધુ જીનતના જાળમા બાદશાહ લપટાયો !

બાદશાહે નાખુશીબતાવતા આખો ઉઘાડી નેત્ર બેચીને તે બોલ્યો— “ એ પાપીણી ! દુષ્ટા તું એટલું સમજે છે કેમ ? ત્યારે તો જરૂર તને મુક્ત કરવીજ પડશે યાદ ગમ્ય હાથીના પગ તમે કચડાવી-નેજ તને મુક્તિ આપવાનો છું સમજ, એ પિશાચિની ! ”

જીનતબેગમ હાથ જોડી બોલી—“ શહેનશાહ ! આપ દુનિયાના માણેક છો અને તે એક બિચારી સ્ત્રી ! અમલા ! આપના ક્રોધને તે યોગ્ય નથી તેને છુટી કરવી જોઈએ, તે કમભાગ્યવતિનો અપગ્રાધ મોટો તો ખરો પણ તેનો જાન લેવાથી આપની ઉજળી કીર્તિને બદો બેસશે ”

જીનતઆરા મનમા પાકું સમજતી હતી કે આવી રીતે માયાવી મીઠા શબ્દોથીજ બાદશાહને ઉત્તેજિત કરીશું એટલે આપણી કાર્યસિદ્ધિ થવાનીજ અને ખરેખર એ પાપિણીનો ઉદ્દેશ પાર પણ પડ્યો. મૂર્ખ બાદશાહ કંઠેર શબ્દ વડે બોલ્યો—“ એ જીનત ! પ્યારી જીનત ! તે પાપીણીના ઉપર દયા કરવા સમઘનો એક શબ્દ પણ હવે

૩૨ પ્રેમ મુગ્ધ.

ઉચ્ચારતી નહિ. આ વખતે પ્રત્યપ બુદ્ધાનુ કહેવું પણ હું માનીશ નહીં કહું છું તેવોજ જવાબ લખી દે. ”

બાદશાહના હુકમ પ્રમાણે જીનતઆરા લખવા લાગી—

“ઓ પાપીણી ! એ શરમ ! તને લગ્ન બીલકુલ નથી કે ? નિર્જનપણાથી વળી ફરી પત્ર લખે છે તે ! તું ખરેખર પિશાચિનીજ છે ક્ષમાને તું બિલકુલ પાત્ર નથી આજથી નિર્જન કાગઝહમાં તને રાખવામાં આવશે તારા અપગધની ક્ષમા કરી પણ થશે નહિ બીજી શુ શિક્ષા કરવી તેનો વિચાર હવે પછી કરવામાં આવશે ”

બાદશાહે હાથમાહેથી વીંટી કાઢી જીનત તરફ ફેંકી તેણે એ પત્ર નીચે એ વીંટીથી સિંકકો કર્યો

સહાજહાને કહેલા શબ્દો ઉપરાંત જીનતઆરાએ બીજા પણ શબ્દો ઉમેર્યા હતા કે—“જે તાગમાં થોડી ઘણી પણ લગ્નનેા અથ હોય, તો હવે એર પીને મરીજ આવુ બાદશાહી કુટુંબમાં અક્ષમ્પ કલક બ્હોરીને જીવવાની આશા ન કરતી ”

આ શબ્દો જીનત બેગમે કાઠ બાદશાહના હુકમથી લખ્યા ન હતા

પત્ર લખ દાસી ચાલતી થઇ થોડાજ વખત પછી જીનતબેગમના કપટપૂર્ણ કાર્ય તરખતાનેા બાદશાહની સહી મોહોગ્નેા રૂકકો મોતી મહેલમાં માહુમ સીદલુના હાથમાં આવ્યો સેનિમાને નિર્જન કાગઝહમાં દાખલ કરવાનેા તેમાં હુકમ હતો !

દૈવ ! તારી વિચિત્ર ગતિ છે ! ! !

પુણ્ય ૫ મું.

જીવન વિસર્જન.

સતી પતિ આશા પ્રેમથી, પાલન કરતી હોય,
ડો ન જગિ કર્તાવ્યથી, ભ્રમવે કદિ જન કોય--૫

આશાનો પ્રભાવ બહુ વિચિત્ર છે માનવીના જીવનને
આધારભૂત એવું બહુ નષ્ટ થાય છે પણ જેવટ
સુધી આશા માત્ર નષ્ટ થતી નથી સેલિમાનો માન મગતબો, ધન
દોલત, દાસી લુડી, બધુયે ગયું પણ આશાએ તેને મુકી ન હતી
જરા કાઠ ખડખડાટ થતો કે સેલિમા ઉડી બેસતી તેને લાગ્યું કે
“જેવટ પ્રિયતમને દયા આવી પોતાપગ આવેલા જુડા કલકનું
જુડાપણ ખાવિદની નજરે આવ્યું તેમણે ક્ષમા કરી શહેનશાહને
વહેમ દૂર થયો વાહ! તેજ આવે છે ને શું?”

કાઠપણ આવતું ન હતું પણ આશા માત્ર નષ્ટ થતી નહતી
ત્રણ પહોર દિવસ ચડી ગયો તો પણ દાસી આવી નહિ
એટલે ધીરે ધીરે સેલિમાની આશા નષ્ટ થવા લાગી તેનું હૃદય શન્યવત્
થવા લાગ્યું અત્યાર સુધી સેલિમાએ એક ચમચો પાણી પણ પીધું
નહતું દાસીએ નિયમિત વખતે થાળા પીરસી આણી મુકી હતી તેને
સેલિમા અડકી પણ નહતી, તેણે દંઠ પ્રતિજ્ઞા કરી હતી કે- “જો
ખાવિદ આવશે નહિ તો પ્રાણ ત્યાગ કરવો”

છેવટ ધણીવારે એકવારની દાસી આની તેનું મ્હાન વદન, જોઈને જ સેલિમા સધળું સમજી ગઈ તેણે દાસીને પૂછ્યું- “ ખાવિ દ ક્યા છે ? ”

દાસીને કંઈ ભરાઈ આવ્યો. તે બોલી- “ હજી પધાર્યા નહિ ”

“ હે, ન આત્રા ? ત્યારે ક્યારે આવવાનું બોલ્યા ? ”

દાસીએ કંઈ જવાબ ન આપતા સેલિમાના હાથમા પત્ર આપ્યો. સેલિમાએ કવર ઉઘાડી જોયું તો જીવંતઆરાના અક્ષર. બંધી હકીકત તુરંત તેના સમજવામા આવી ગઈ અને પત્ર જોતાવાગ જ તેની આંખે અધારા આવી ગયા.

દુખ-સતાપ-અભિમાન વગેરે વિકારોથી તેનું અત કરણ બળવા લાગ્યું તેણે દાસીને હુકમ કર્યો કે “ તું બહાર જા હું અહીં એકલીજ રહીશ ”

આજ્ઞા પ્રમાણે દાસી બહાર ચાલી ગઈ સેલિમાએ દરવાજે બંધ કરી લીધો અને પોતે કાચપગ પડી ધણીવાર સુધી તે હુસકે હુસકે રાતી હતી.

આ વખતે કશ્યપપુત્ર ભાનુગજ અન્તાચલપગ જવાની તૈયારીમા હતા તે જાણે સેલિમાના દુખથી દુખિત થઈ, હિમાલયના પશ્ચિમ ભાગની પાછળ પોતાનું મ્હો છુપાવવા પ્રયત્ન કરતા હોય નહિ શું ? એમ જણાતું હતું સેલિમા સુદરી ધણી વખત સુધી ઉઠતી-બેસતી કાંઈક વિચાર કરતી હતી તેની કાન્તિ નિરાશાની ઝાંચાથી નિસ્તેજ જણાતી હતી તોપણ દંઠ પ્રતિજ્ઞાનું ચિન્હ નેના મુખમંથલ ઉપર

સ્પષ્ટ જણાવું હતું પોતાની જાંઘીનો આખરનો સદેશો પોતાના પ્રાણેશ્વરને જણાવવા કલ્પ ખડીયો લેઇ સેલિમા પત્ર લખવા બેઠી.

“ પ્રિય પ્રાણુનાથ !

આપ આખી આલમના ન્યાય કરનારા, આપની આજ્ઞા પ્રમાણે એર પીને હું દેહ ત્યાગ કરું છું આપની આજ્ઞા હું અક્ષરશઃ પાળું છું પણ જીવતબેગમના કાવત્રાનો ભોગ થઇ પડવાથી, મારી જે શોચનીય સ્થિતિ થનાર છે, તેની કલ્પના અંતઃકરણમાં આવતા હૃદય ચિરાઇ જાય છે ! પણ નાથ ! આપ મારી પાસે ઉભા રહીને આપના પવિત્ર હાથથી જ જે મને એગ્નો ખાલો પાથો હત, તો કેવી શાન્તિ ? કેવા આનંદથી, આપના વદનચંદ્ર તરફ ચહેરી માફક નજર રાખીને એર પીને પ્રાણુ ત્યાગ કરત ! તે દેખાઇ આવ્યું હત પણ હવે શું ઉપયોગ ?

પરમાત્માના પવિત્ર ચરણોત્તર સ્મરણ કરીને આપને જણાવું છું, કે હું તદ્દન નિર્દોષ છું આપ આખા હિંદુસ્તાનના બાદશાહ ! ન્યાય કરતા છો પણ આ ૨૬ દારીની બાબતમાં તો આપના હાથથી અન્યાયજ થયો છે ! એ હું નમ્રતા સાથે ખાત્રી પૂર્વક જણાવું છું આખી દીન દુનિયાનો આધાર જેના ન્યાય ઉપર છે, તેની હજુરમાં તો મારો ખરો ન્યાય તોળાશે એવી મારી ખાત્રી છે

જીવનના આધાર ! જહાપનાહ ! આ દેહ તો અતિ તુચ્છ છે લગ્ન થયા સ્વારથી તે આપની જ સેવામાં સમર્પણ થએલો છે તે આપના કાર્યમાં નિરૂપયોગી અને ત્યારે રાખીને પણ શું કરવો છે ? અને એટલા માટેજ આપના હુકમ પ્રમાણે તેનો આજે હું નાશ કરું છું !

મરતા પહેલાં જે એકવાર આપનું પવિત્ર દર્શન આ દિન

દાસીને થયું હોત, તો જગતમા હેનું એક અનુપમ સૌખ્ય મને મળેલું હું માનત, પણ તે આશા પૂરી પડવાનું આ હિંચુભાગીનીના નસીબે લખાયેલ જ નહિ ! મારા મનમાની એક પણ આશા હવે પૂર્ણ થવાની જ નહિ મારા દુર્દૈવે જેમ મને ઘેરી લીધી, તેમ આજની રાત્રિયે નીલમેધ જે તે સુધાશુને ન ઘેરી લે, તો આજ ગત્રે કેવી રૂપેરી આદની ખીલશે ? એવી સુદર આદનીમા શીતલ ચંદ્ર-કિરણોની સોડ ઓઢીને આતદથી પ્રાણુ લાગત્રા, એવો મરેા ધણા દિવસથી વિચાર હતો. પણ તે હવે શી રીતે પૂર્ણ થાય ? ત્રિટિનીનું સુદર ગાન સામળતા પ્રાણુ મુકા થવાથી મને અપ્રતિમ સુખ થાત, પણ હવે ત્રિટિનીપર વર્ષાવ થતા, આપના અકપર મસ્તક મુક્રી પ્રાણુ છોડવાનું કયાથી અને ?

હવે આ દુર્દૈવિની એકજ વિનતિ આપની પાસે કરે છે, અને તે મરજીમા આવે તો માન્ય કરશે મારા મહેલની ઉત્તર બાજુની બારીમાંથી જે સરિતા વહેતી દેખાય છે, તેના તીર ઉપર ચંદ્રોદય વખતે મારૂ દેહન કરવાનો હુકમ આપશે અને ત્યાં કોઇ દિવસ પણ, સિપાઇ કે પેહરેા રાખીને, મારી નિર્જન એકાન્ત વિશ્રાંતિ સૌખ્યનો નાશ કરશે નહિ

પ્રાણુનાથ ! આપની અર્ધાંગનાનું માન મને આપે આપ્યું લાગ્યું આજસુધી આપે મારા અનેક કોડ પૂરણ કરી, આજ દિવસ સુધી ધણુ જ સુખ આપ્યું છે, તે આપના ક્રિપકારેા લવેમવે હું આપનું દાસત્વ કરૂં તોપણ પૂરા થનાર નથી આ અભાગિનીની મૃતિ આપ વિસરશે-અને વિસરેા એજ ઉત્તમ ! પણ કોમ્પક વાર જે માદ આવે, તો સ્વર્ગમા આપના ચરણ નિરખતી એડેલ આ દાસીને ત્યાં અનુપમ મનોપ થશે

છેવટ પરમકૃપાળુ પરમાત્મા આપને હમેશ માટે આનંદમાં રાખે, એવી તે કિરતાર પાસે અનન્ય ભક્તી પ્રાર્થના કરી આપની આખરની રક્ષા લઉં છું

આપને એક વખતે અત્યંત પ્રીય એવી-પણ અત્યારે કાળના મોઢામાં પ્રસિત શ્વેલી રૂઝ સેલિમા. ”

આ પત્ર લખાઈ રહ્યા પછી તે એક પાછટમાં ખીટી, તેના પર પોતાની મહોગ કરી ઉપર બાદશાહનું શિરોનામું કરી, તે એક સુવર્ણપાત્રમાં સુગંધી પુષ્પ રાશી ઉપર મુક્યો અને તે સુવર્ણપાત્ર એવા સ્થળે રાખ્યું કે બીજા કોઈની સહજ રીતે પણ નજરે પડ

સેલિમાની આગળીમાં એક બહુમૂલ્ય હીરાની વીંટી હતી એક વખતે પ્રેમની નિશાની તરીકે શાહાજહાને તે સેલિમાને આપી હતી તે વીંટી ઉપરની ચકચકતી હીરાકણી તરફ સેલિમા સજલ નેત્રથી જોઈને કિચિત્ હતી આ વખતે તેના મનમાં જુદા જુદા પરસ્પર વિરોધી વિચારોનું તુમુલ્ય યુદ્ધ ચાલી રહ્યું હતું અકસ્માત તેનું ચિતાકાત મલિન તેજહિન મુખ સહેજ ઉજ્જવલ થયું તેના ઉજ્જવલ મુખ પ્રદેશ ઉપર તેની રૂપ જ્યોતિ ફરી ચમકવા લાગી ગએલી પ્રકુલ્લતા પાછી પૂર્વ સ્થિતિમાં આવી વીંટીપરની હીરાકણી તરફ જોતી તે બોલી-“ હે અમૂલ્ય રત્ન ! મારા હૃદયમાં પ્રવેશીને મારામાં કેટલી નિષ્કલંકતા છે ? તે તારા પ્રકાશથી મારા પ્રિય પ્રાણેશને અને જગતને જાણાઈ આવે તેમ કર ”

સેલિમા દૃઢ નિશ્ચયવાળી હતી જુદા જુદા વિચારોથી તેના મનને ભ્રમતિ થઈ, તોપણ પતિઆજ્ઞા પ્રમાણે પ્રમાણ ન્યાયવાનો

વિચાર તેણે મક્કમ રાખ્યો. પ્રેમનો લોપ થયો. આશા નષ્ટ થઈ જીવનનો આધાર તુટી પડ્યો. હવે આ અસાર જગતમાં મહીને શું કરવું છે? એમ તેણે નિશ્ચય કર્યો. છેવટે દૃઢ વિચાર કરીને વીંટીમાંની હીરાકણી સેલિમા ચુસી ગઈ તે ગળતા પહેલા આકાશ તરફ દૃષ્ટિ કરી હાથ જોડ્યા. અશ્રુપૂર્ણ નયનથી, દુઃખ હૃદયથી, રૂધિરેલ કંઠથી સેલિમા બોલી--“ હે દયાળુ પ્રભુ! હું તો હવે ચાલી મારી નિષ્કલકતા માટે હવે તુંજ એક સાક્ષીરૂપ છે હવે તારા ચમ્પો પાસે તો આ રક દારીને ઠેકાણુ મળશે ને? તાગ આ આટલા બધા પ્રયત્ન જગતમાં બ્યારે મારા સરખી કુદરતી સ્થાન ન મળે, ત્યારે બીજે કયા મળે? તું દીનોદ્દારક છે મારી પાછળ પણ માન પ્રાણેશ્વરની મારા શુદ્ધ વર્તન માટે ખાત્રી થાય તોયે હું બસ માનીશ તારાપગ જો મારી દૃઢ શ્રદ્ધા હોય, આ અભાગિનીની જો તને લાજ આવતી હોય, તો મરણ પહેલા એક વાર મારા પ્રિય પ્રાણેશ્વરના દર્શન થાય એમ કુ ”

ઉપરોક્ત પરમેશ્વરની અનન્યભાવથી પ્રાર્થના કરીને સેલિમા તે હીરાકણી ગળી ગઈ, અથવા તો તે ગળવા સાથે જગત માહેનો એક નિર્મીમ રૂપ સૌમ્યનો અપ્રતિમ ગુણ સચવાતો અને પવિત્રતાનો ઉર્જિત દીપ જ બોલતી નાખ્યો, એમ કહેવું અનિશ્ચયકર્તીવાળું નથી. હીરાકણી પેટમાં ઉતરવા બગાળર તેના ઝેરથી કરાલ મૃત્યુએ સેલિમાને પોતાના પગમાં લેવા માડી તેને અપાર વેદનાઓ થવા લાગી. શરીર કપવા લાગ્યું નેત્ર ઉઝા ગયા માથું બમવા લાગ્યું સેલિમા પોતાની શુભ રૈયા ઉપર વિકળ થઈ પડી. કંઈ અરાધ આરાતા ન બોલી-- ‘ અહાર્થુ’ સમે મારાપર પ્રેમ શખતા હતા, મારી પણ

આપના પર અત્યંત પ્રીતિ હતી પણ એ પ્રેમ કેવળ બહેનભાષનો હતો એમ હું માનતી હતી પણ તે પ્રેમનું આવી રીતે અનિષ્ટ ઉપાનર થયું હશે તે હું જાણતી ન હતી પ્રાણેશ્વર ! જહાપનાહ ? આ દાસીને ક્ષમા કરશો આપના મનને આટલો ક્ષોભ આપવા અજાણતા બંધને તોપણ હું કારણીભૂત થઇ, પણ મારો શો ઉપાય ? આત્મહત્યા કરતી એ મોટું પાપ છે, એમ લોકો કહે છે પણ તે પાપ મને બીલકુલ લાગનાર નથી જીને પતિ એ ગુરૂના ઠેકાણે છે ના પ્રત્યક્ષ તે તેનો ઇશ્વરજ ત્યારે પ્રાણેશની જ આજ્ઞાથી હું આત્મહત્યા કરું, પછી મને પાપનો અર્થ સરખો પણ ક્યાંથીજ થાય / પણ કલકી હું સ્વર્ગમા જઈશ ”

સેલિમાએ ધણાજ કષ્ટથી આખો મોઝી

થોડો વખત ગયો નહિ ત્યાં જુ આશ્ચર્ય ! શહાજહાન પોતે તે મહેલમા આવ્યો દીવા પ્રજ્વલિત છે સેલિમા શૈયા ઉપર વિકળ થઇ પડી છે શહાજહાન ઉતાવળે પગલે શૈયા પાસે ગયો તેના તરફ જુએ છે, તો તે ત્યાજ બીતિથી ચરચરવા લાગ્યો મૃત્યુની બયાનક હાયાથી સેલિમા કાળાં કણક પડી હતી ! મોટું દ્રિકુ જણાતુ હતું ! લાલ હોઠ પણ સુકા જણાતા હતા બાદશાહના હૃદયમા એક જખરો આઘાત થયો ! વ્યાકુળ સ્વરથી કરણાયુક્ત વાણીથી તેણે સાદ કર્યો- ‘ અય ! બીબીજાન ! મેરી ખારી સેલિમા ! ’”

સેલિમાનો અધરોષ જરા ફરક્યો શ્વાસનદ-અનિમદ ચાલતો હતો ધણાજ પરિશ્રમથી તેણે નેત્ર હળવે હળવે જરા ઉઘાડ્યા બાદશાહને થોડી હિંમત આવી હૃદય ભરાઈ આવતા ફરી તેણે પૂછ્યું-“ સેલિમા ! ખારી ! શુ થાય છે ? ”

સેલિમાના નેત્ર થોડા વધારે ઉઘડ્યા તેણે પોતાની કર્ણાગ્રનક ક્ષીણ થતી દ્રષ્ટિ પ્રિય પતિના મુખાર્વિંદ તરફ બરાબર ચોટાડી, સેલિમાને હવે પદાર્થનું બગબર ધ્યાન પડીને ભાન થતું ન હતું

બાદશાહે ફરી પૂછ્યું-“ વહાલી સેલિમા ! શા માટે આ સર્વસ્વ નાગ કરી લીધો ? ”

સેલિમા અર્ધસ્પૃટ રાખેલી અચકાતા અચકાતા બોલી-“ કેાણ ? મારા વહાલા હૃદયેશ્વર ! છેવટે આપ પધાર્યા ? આ દાસ્તીપર ફયા આવી ? આપની આજ્ઞા મે પ્રતિપાલન કરી છે મે હીગકણી ગળી છે ”

શહાજહાનને આ વાત પ્રથમથીજ જણાઇ હતી ત હવ તદ્દન હતારા થયા એકાદ ગાડા માનવી સરખી તેની સ્થિતી થત ! શુ ડ વુ એ તેને સુઝતું ન હતુ હિમત હરાઇ જતા તે લાજ નીચે બેસી ગયો

સેલિમાના મોઢેથી ઉપરના શખ્દો સાબળી શહાજહાન દેહભાન ભુલી ગયો સવળી બેગમોમા સેલિમા બેગમ જ તેની પ્રિય પ્રાણુથી પણ અધિક વહાલી બેગમ હતી મહેલના દરવાજા પામજ એક દામી પહેગે ભરતી હતી તેને મોઢેથી બુમ મરી બાદશાહે કહ્યું- જા-જા જતલી હટીમો બોલાની લાવ ”

સેલિમાની યવણ શક્તિ ક્ષીણ થતી ચાલી હતી તોપણ બાદશાહના એ શખ્દો ને સાબળી શકી શહાજહાનને ઉદ્દેશીને ને બોલ્યા “ નાથ ’ હટીન આવીને હવે શુ કરવાનો હતો ? મે હી કણી ગળી છ અતિરાય વેનાઓ થાય છે હવે અચાવવાનું પરનાતમા સિવ ! ” નાના નાથમા નથી ”

બાદશાહ સેલિમાના બિહાના પર જઈ બેઠો. બચ કર નિરાશાથી તેનું અત કચ્છ સળગી ઉઠ્યું હતું. સેલિમાનું માથું તેણે પોતાના ખોળામાં લીધું હૃદય માહેનો ઉદ્ભવ દાખી ન શકવાથી શહાજહાન હુસકે હુસકે રડવા લાગ્યો. તે સેલિમાના નેવામાં આવતા તે પ્રેમાળ સ્વરે બોલી—“છૂં છૂં” નાથ ! આપના સરખા વીરપુરૂષને આ ય કશ્ચિત દાસી માટે અશ્રુપાત કરવો એ શું ઉચિત છે ?”

સેલિમાના આ શબ્દો સાંભળીને તો બાદશાહનું હૃદય વધારેજ ભરાઈ આવ્યું રડતા રડતા તે બોલ્યો—“સેલિમ ! આ કેણે કર્યું બલા ?”

સેલિમા ક્ષીણ સ્વરે બોલી—“ખાવિદ ! આ પહેલા માત્ર એજ ધડી જે આપ અત્રે પધાર્યા હોત, તો હું જરૂર મરત નહિ હવે તે શા કામનું ?”

સેલિમાના આ શબ્દોથી શહાજહાનનું પ્રેમાળ અતકરણ પિગળી ગયું. તેણે પ્રેમાનિશયથી સેલિમાને આલિંગન આપ્યું રૂધાચેલા કંઠથી તે બોલ્યો—“બહાલી સેલિમા ! હું પાપી—બી ધાતકી છું ! હું દુષ્ટ તારા નિર્મળ પ્રેમને બિલકુલ યોગ્ય નથી કેમકે તું સ્વર્ગનીયરી છે પણ આજ સુધી હું તને ઝોળખી શક્યો નહિ હાય, હાય ! પણ હવે તું મને છોડી ચાલી હે ? સેલિમા ! મારી પ્રાણુધાર સેલિમા ! મને માફ કર આ હતભાગ્ય સાથે એકાદો તો શબ્દ બોલ—”

એ પ્રેમાળ દ પતિના તે વખતના શોક વિહવળ સ્થિતિનું યથાર્થ ખ્યાન ચીતરવા કેણું શક્તિમાન છે ? સેલિમાના ઉડા ગમેલ ગાલપરથી આનંદાશ્રુ-પ્રેમાશ્રુ વહા કરતાં હતો કંઠ ભરાઈ આવ્યો.

૪૨ પ્રેમ ગુરુ

હતો. જીવનશક્તિ ધીરે ધીરે નષ્ટ થતી ચાત્રી હતી દુઃખ-કષ્ટ-નિરાશા
ભ્રમહૃદય-ઉપેક્ષા-અનાદ્ય-અપમાન એ દુનિયાની સર્વ સ્થિતિ !
અહીંની અર્ધીજ રહીને મૃત્યુ પહેલા સેલિમાને પરમ શાન્તિ પ્રાપ્ત
થઇ હતી હવે બાદશાહના તે રૂક ઝકથી કે તેની કડચાજનક
સ્થિતિથી અંતિમ શાન્તિનો ભગ થઇ શક્યો નહિ

બાદશાહ ફરી ગાડા માફક એકદમ ઉભો થયો અને બગડા પાડતો
બોલ્યો-“ હકીમ-હકીમ ! કોઇપણ હકીમને જલદી બોલાવી લાવો ”

પણ હકીમ આવે ત્યાં સુધી વખત કયા હતો ? સેલિમાની
જીવનજ્યોતિ ઠરી ગઇ ! મોતમ્મ રત્ન્યતા અને શોક છવાઇ ગયા !

શહાજહાનના શોકને હવે સીમા ન હતી તે દદ ધૃતિવાળો
અતુલ શક્તિસપ્ત ભારતેશ્વર આ વખતે સેલિમાના મૃતદેહને
વચ્ચાધને એકાદ નહાનકડા બચ્ચા પ્રમણે મોટેથી રડવા લાગ્યો
તેનો ઉજ્જ્વળપ્રવાહ સેલિમાના નિશ્ચલ, નિબ્ધ હીમશીતલ દેહપર
પડવા લાગ્યો !

સેલિમાનો પ્રેમ-આત્મા અણય શાન્તિના દરબારમાં દાખલ
થયો ! ! !

પુખ્ત ૬ કું.

હૃદય શોધન

પગવશ પ્રણીને કદી, નહોય પ્રથમથી જ્ઞાન,
વસ્તુ શ્રમાવ્યા પાછળે, સમજે પછિ સૌ સાન ૬

૧. ૧૧૧૧૧ ૧૧૧૧૧ ૧૧૧૧૧ ૧૧૧૧૧ ૧૧૧૧૧

માહુમે મહારણુને બોયતળીયાની અધારી કોટડીમા ફેંક્યા
બરાબર, તેની નીચડી બોય ધમધમવા

લાગી. હળવે હળવે તે મહારણુ સાચે નીચે જોસવા લાગી પોતાના
પાપી દેહનો ભાગ સહન કરવાને કૃપાળુ છૂમાના પણુ સમત નથી
એવુ મહારણુને લાગ્યુ ધ્રાઓ કરેલી પાકી જમીન નીચે ધરખાવા
લાગી એ જોઇ તે સકટ વેળાએ પણુ તેને આશ્ચર્ય લગ્યા વિના રહ્યુ
નહિ એકદમ કડકડ શબ્દ કરતી બોયતળની તે જમીનના દુશ્મન
થઇને નોખા પડેલા બન્ને ભાગ નીચે જમીને સ્થિત થયા કુદરતથી
વળી પાતાળ તરફ ગએલ આ નવા કારાગરમા મહારણુ જઇ પડ્યો
અને તે સાથે તેના મૃતકમા મોટો આધાન થવાથી તે બેશુદ્ધ
થઇ પડ્યો.

કાઇક શુદ્ધિપગ આવ્યા પછી તેને જણાઇ આવ્યુ કે, ચોતરફ
અતિશય બીષણુ અધકાર છે ગાપર—નીચે કાઇજ જણાતુ નથી
આ રાત્રિ છે કે દિવસ એ જણવાને ત્યા કાઇજ રસ્તો નહતો.
મહારણુ પોતાના હાથથી એમ્બેર તપાસી બેસ્યુ તો નીચે જમીન
પાકી કાળા પાણીની જણાઇ એટલે તે ત્યાથી તેમનેતેમ બેઠો
બેઠો, પડેલી જગાએથી થોડો દૂર ગયો જતા જતા ચોતરફ તપાનતો
જતો હતો એક સ્થળે દિવાલનો હે જતો ભાગ તેના હાથ અબો.
ઉડીને ઉભો રહ્યા પછી હમ્ત સ્પર્શથી તેને જણાઇ આવ્યુ કે તે
દિવાલ માણસોની ચણેલી હતી તે બીનના આધારે મહારણુ આમતેમ
ફરવા લાગ્યો જ્યા ત્યા ને દિવાલ સગપ્પીજ હતી માત્ર એક ટેકાણે
પાણીને બાલે લોહુ તેના હાથને લાગ્યુ. સ્પર્શ થવા મશાબર તેણે

અનુમાન કર્યું કે આ મૃત્યુગૃહનું દાર હોવું જોઈએ તે બહારથી
જરાબગ ખખરદારીથી બધ કરવામા આવ્યું હતું

હતભાગી મહારણુ છેવટે હતાશ થઈને નીચે બેસી ગયો.
પરંતુ તેનાથી બેસી રહેવાયુ નહિ ફરી ઉઠી બીંતને આધારે આમતેમ
ફરવા લાગ્યો થાકી જવાથી ફરી નીચે બેઠો આ સ્થિતિ તેને
અસહ્ય ભાસવા લાગી કરણુ ચરથી તે ઉંચે ચરે જૂમ પાડી
બોલ્યો- “ આ પ્રમાણે મને અહીં રાખજો નહિ કૃપા કરો તરવારના
એક ઝટકાથી મને મારી નાખો ઉપકાર થશે ! ”

તે હતભાગી બદીવ નના શબ્દોનો તે યમપુરી પ્રમાણે
દેખાતા બય કર અધકારમય કારાગૃહમા મબીર પ્રતિધ્વનિ થયો.
તે સાબળી મહારણુ પોતેજ મભરાયો અને બેઠો હતો તે ઉઠી
એકદમ ઉભો થયો કોઇ ઉન્માદી માણુસની પેઠે બીંત ઉપર પોતાની
વજ્ર મુદ્રિનો પ્રહાર ફીધો તે કડીણુ પથ્થરની દિવાલપર એ મુકાનો
કાઇજ ઉપયોગ કે પરિણામ થયુ નહિ ઉલટી મહારણુના જ હાથને
બય કર વ્યથા થઇ

છેવટે કટાણી જઇ, મહારણુ નિદ્રાદેવીની આરાધના કરવા
લાગ્યો પોતાની માનસિક યાતનાઓ કેટલાક વખત સુધી સમાવવાનું
માત્ર એક નિદ્રામાજ સામર્થ્ય છે, એમ વિચારી તે નિદ્રા આવે
એવો પ્રયત્ન કરવા લાગ્યો. ધણો વખત સુધી તે આમતેમ ડાબે
જમણે પડ્યો ફરી ફરીને ચાક્યો પરંતુ નિદ્રા આવવા સાફ જોમ જોમ
તેણે પ્રયત્ન કર્યા, તેમ તેમ એકાદ લજ્જાવતી નવવધૂ પ્રમાણે
નિદ્રાદેવીએ દૂર દૂરજ નાસવા માડ્યું મદીવાન અસ્પૃશ્ય સ્થિતિ
બોળવવા લાગ્યો.

નિદ્રા એ સ્વર્ગની પરી છે તે શા માટે આવા દુઃખમાં અને કારાગૃહ સરખા બંધ કરે સ્થળે આવે ? ધણા વખત પછી મહારાણે આખ ઉધાડી જોયું તો તે ઝોરડીમાંનો બીપણ અધકાર એક સ્થળે થોડો ઝોછો થયોછે, એમ તેના જોવામાં આવ્યું. આથી તેને લાગ્યું કે પોતાની દૃષ્ટિને બ્રમ થયો હોવો જાણ્યે નહિતર આવા બયાનક અધકારમાં આવે પ્રકાશનો પ્રવેશ હોયજ કયાથી ? એટલે તેણે પોતાની આખો જોરથી મીંચી લીધી થોડા વખત પછી તેણે ફરી આખો ઉધાડી, એટલે તે પોતાની દૃષ્ટિને બ્રમ નથી એમ તેને જણાઈ આવ્યું ઉપરની બાજુએ એક ઝીણુ ઝીંદ દેખાતું હતું અધકાર ઉપર તેના વિશેષ પરિણામ થએલ જોવામાં આવતો જણાતો નહોતો, પણ ઉલટું તે ઠીરણેથી અધકારનું બયાનક સ્વરૂપ વિશેષ ચક્રત થતું હતું મહારાણને માન્ય પડ્યું કે હવે રાત્રિ વીતી ગઈ અને પ્રભાત થયું છે

વખત જવા લાગ્યો તેમ તેમ ઉપરથી આવનારો પ્રકાશ હળવે હળવે ઉર્જવલ દેખાવા લાગ્યો તે એટલે સુધી વધ્યો કે મહારાણને પોતાના અવયવો સર્વ દેખાવા લાગ્યા તે પ્રકાશવડે મહારાણને કિચિત શાંતિ મળી પરંતુ તે શાન્તતા વધારે વખત ટકી નહિ જ્યાં સુધી ઘેર અધકાર હતો, ત્યાં સુધી મહારાણ કોઈપણ પ્રકારના વિચારમાં નિમગ્ન થયો હતો પરંતુ હવે તો તેને પોતાનું આત્મસ્વરૂપ દેખાવા લાગ્યું જેથી તેને બંધ કર ચિંતા પ્રાપ્ત થઈ- સર્વકાલ ચિંતા-પોતાના ભવિતવ્ય માટે ચિંતા ! પણ હવે ચિંતા કરીને શું વળે તેમ હતું ? “ ભુખ અને તરસ લાભવાથી તરસી

તસ્કરીને તેના પ્રાણુ જવા જોઈએ, એજ હુ તેને શિક્ષા આપું છું ” આ આદેશાહવા મોઢાના શબ્દો તેણે કાને કાન સાંભળ્યા હતા હવે બહુ તો એ કે ચાર દિવસમા તેના આયુષ્યની સાથેજ તેની ચિંતા નો અંત આવવાનો !

તે સત્તેજા દહાડો મહારણે ચિંતામા વિતાવ્યો સેલિમા માટે ચિંતા અને પોતાના મૃત્યુની શીકર ! બીજી પળે પાછી પોતાના મૃત્યુ માટે ચિંતા અને નિર્દોષ સેલિમાના જીવન માટે ચિંતા ! ઉપરા ઉપરી અનેક તર્ક વિતર્કથી મહારણુનું મસ્તક ભમવા લાગ્યું અને સંધ્યાકાળ થતા તો તે સેલિમાની અને પોતાની ચિંતામા ને ચિંતામા તદ્દન ભ્રમિષ્ટ-ગાડો બની ગયો કેમકે એ બંને ચિંતાઓ એકજ થઇ તેણે તેના મગજ ઉપર પોતાનું બરાબર સામ્રાજ્ય ચલાવ્યું હતું !

ફરી અવકાર ભાસતા લાગ્યો ઉપરના છીદ્રમાથી આવનારા પ્રકાશ ફીરણુ સાવ બંધ થયા તે દાડણુ અધકારને કૃષ્ણકર્ણ-સમુદ્રની ઉપમા પણ કમી હતી ! મહારણુ કેટલોક વખત તે છીદ્ર તરફ એક સરખો એકીટશે જોતો હતો જમકે આખો દિવસ પોતાની મગતિમા પ્રિયમિત્રની તે વિનયગિરી લેતો હોય !

વધતા વધતા અધકાર એટલો બધો વધી ગયો કે તેનું વર્ણન કરવું અશક્ય છે બહાર અધકાર અને મહારણુના હૃદયમા પણ અધકાર ! ! છેવટે તે અભાગી મહારણુના કલેશની સીમા વધેલી જોઇને નિદ્રાદેવીને દયા આવી તેની અપાર વેદનાએ ની શાંતિ કરવા માટે તે દોડતી દોડતી આવી પોતાના કોમલ કરથી તેણે મહારણુની આખો મીઝી દીધી નિદ્રાદેવીની કૃપાથી મહારણુ પ્રકાશ અને અધકારને ભુલી ગયો, પોતાનું શોચનીય અસ્તિત્વ ભુલી ગયો,

અને એક જીદાજ સ્વપ્નમય પ્રદેશમાં જામણ કરવા લાગ્યો તેને અદ્ભુત સ્વપ્નાભાસ થયો કે અહીં પ્રકાશ છવાયો છે વીણા-ખીન-મુરલી આદિ મજુલ વાદ્યો મધુર સ્વરથી વાગે છે । પામેજ પરમાત્માનુ સ્વર્ગીય ધામ છે, ત્યાંથી આલ્હાદકારક મનને મેહ પમાડે એવી સુગંધિત શીતલ વાયુ લહરી ચોમેર મદ મદ ગતિએ વહે છે । આસપાસ અત્યંત સુવાસિક પ્રસ્ફુટિત શુભ પુષ્પનો બાગ છે । બગીચા માહેના સુવર્ણમય દેખાતા વૃક્ષોપગ કરોડો સુદર સુંદર વિવિધ રમના પક્ષી મધુર કલરવ કરે છે અને પુષ્પના સુગંધથી ધમધમી રહેલા વાતાવરણમાં, વચમાં વચમાં સ્વર્ગીય પવનની સુવાસિક વાયુલહરીઓ સાથે ઉડે છે । સર્વ સ્થળે આને રૂપેરી ચાદની ખીલી રહી છે અને તેમાં અતુલ લાવણ્યમયી અપ્સરાઓના ટોળે ટોળા ફરે છે આ પ્રમાણે સુખકર રમ જોતા જોતા એકદમ મહાડણીની નિદ્રા ભગ પામી બગી ઉડીને તેણે જોયું તો પોતાના શરીરપર કોઈ હળવે હળવે હાથ ફેરવે છે, એમ તેને જણાયું તીણા અવાજે મહારૂણે પૂછ્યું - “ આપ કોણ ? કોઈ સ્વર્ગના દેવ છો કે ? ”

‘ ના હું દેવ નથી મનુષ્યજ છું ’

“ મનુષ્ય ? અહીં શા માટે આવ્યા છો ત્યારે ? ”

“ હું પ્રભુએ મોકલેલો માણસ છું મારી ગતિ સર્વત્ર અન્યાહત છે ”

“ પણ આપ અહીં શા માટે આવ્યા છો ? શું મારાપર કાઈ ઉપકાર કરવા માટે ? ”

“હા તારો ઉપર ઉપકાર કરવા માટેજ હું અહીં આવ્યો છું

તારે હવે આ લોકમા કેવલા દિવસ ગહેવાનું છે ? તેની કાંઈ તને ખબર છે ? ”

મહારણુ દીર્ઘ નિશ્વાસ મુકી બોલ્યો- “ હા ખબર છે બહુ તો એ કે ત્રણ દિવસ ? કેમકે અન્નપાણી વિના મરવાની મને શિક્ષા થઈ છે ”

“ તારે પરલોકપર નિશ્વાસ છે કે ? ”

“ હા ”

‘ તે કુગન વાચ્યુ છે કે ? કુરાન ઉપર તારો વિશ્વાસ છે ? ”

“ હા કુગન એટલે પ્રત્યક્ષ ઇશ્વરના હુકમના શબ્દો એવો મારો પાકો તે પરવિશ્વાસ છે ”

“ પરલોકના પ્રવાસ માટે તે કાંઈ તૈયારી કરી છે ? રાજદડ પ્રાપ્ત થએલ મનુષ્યને સ્વર્ગમા સદ્ગતિ મળતી નથી એ તને ખબર હશેજ તને એ સદ્ગતિ પ્રાપ્તકરાવવા અપાવવા ખાતર આજ હું અહીં આવ્યો છું ”

“ આપ કોઈ સત્પુરુષ છો ત્યારે ! આપના માગ ઉપર અનત ઉપકારો થયા હવે માટે શું કરવું તે કૃપા કરી કહો ” આમ બોલી મહારણુ તે પુરુષના પગે પડવા માટે દ્વાદશ માંગવા લાગ્યો.

ફકીર દૂર ઉભો ગ્હીનિજ બોલ્યો- “ એટા મહારણુ ! ડરીશ નહિ. હું ફકીર છું મહમુદનો બદો છું તને સદ્ગતિ મળવાનો મને એકજ માર્ગ દેખાય છે તારા આયુષ્યમા તે જે જે પાપ કર્યા હશે, તે જે તું મારી પાસે કચ્ચલ કરશે, તો તે પાપોના પ્રાયશ્ચિત્ત આપી, હું તને પાવન કરીશ અને આમ થશે એટલે રાજદડ થયો હોય તો પણ તને મગ્ન્ય પછી નિઃશય સદ્ગતિની પ્રાપ્તિ થશે,

નહિતર મને લાગે છે કે હું બાદશાહને કહી તારી કાગઝહાથી મુક્તતા કરૂં ”

મહારાજે સભારી સભારીને પોતાના ન્હાના મ્હોટા સર્વ પત્નો ફરીને કહી સભળાવ્યા, ફરી નિસ્તબ્ધ થઇ સઘળું સાબળતો હતો. તેને જે ખાસ સાબળવું હતું તેતો મહારાજાના મોઢેથી નીકળ્યું નહિ તેથી ગભીર સ્વરથી ફરી તેને પૂછ્યું- “ તે કાઠ દિવસ પરત્વી હરણ કર્યું છે કે ? ”

મહારાજે હીંમતથી બોલ્યો “ નહિજ આખા જન્મમા એ બધોર પાપકર્મ મારા હાથથી થયું નથી ”

કપટ વેશધારી ફરી તે સાબળી ધણી વખત સુધી વિચાર કરતો હતો પછી તેણે પૂછ્યું- ‘ સારે કાઠ દિવસ તું કે છપણ સ્ત્રી ઉપર પ્રેમાસક્ત પણ થયો નથી ? ’

‘ મહારાજ ! આપ સાધુપુરુષ ! સર્ગાર્થર્થ-આપને કહેવામા મને કાઠ હરકત નથી એક સ્ત્રી ઉપર હું પ્રેમાસક્ત થયો હતો પરંતુ જ્યારે માઈ મન તેનાપર હતું ત્યારે તે પરત્વી નહતી હવે તે પર સ્ત્રી થઇ છે ! ’

“ તારાપર તે સ્ત્રીના પ્રેમ હતો ખરો કે ? ”

“ માસપર ન્હાનપણમા તેનો પ્રેમ હતો ફૂલઝાડની એક ડાળ ઉપર જેમ બે પુષ્પો એક બીજાને આલિંગીને રહે છે, તે પ્રમાણે સંસારની બાંધરૂપ શાખા ઉપર અમે બન્ને હતા પરંતુ મારી સાથે તેનો વિવાહ ન થયો તેનો વિવાહ થયા પછી- તે પરત્વી થયા પછી-હું તેને જીવી શક્યો નહિ ! તેનું સૌદર્ય મારા

૫૦ પ્રેમ શુદ્ધિ.

માનસ ચક્ષુ આગળથી ખસ્યુ નહિ અને તેની આશા પણ છુટી નહિ ! વળી તે જ્યા હતી ત્યા પણ મારો પ્રવેશ થયો અમંભવિત હતો, પરંતુ મોટા કૌશલ્યથી અને કપટ વેશથી હું તેની પામે જઈને રહ્યો પરંતુ હું કોણ તેની તેને ખબર પડી નહિ તેના મનની મે પરીક્ષા કરી મારાપર તેના વિશુદ્ધ પ્રેમ શિવાય અન્ય કોઈપણ જાતનો પાશર્વી પ્રેમ હોતો નહિ ”

‘ હીક તે કબાવે કોઈ દિવસ તેના અગ્નેસ્પર્શ કર્યો છે ? ’

“ સામ્રાજી ! આપ સર્વજ્ઞ છો તેનો મે અગ્નેસ્પર્શ કર્યો છે તો ખરો પણ તે કુબાવે કે સુબાવે એ માગ મનનેજ સમજાવું નથી આપજ તેનો નિર્ણય કરો બાહ્ય મોહ પરવશ થઈ મે તેનું એકવાર સ્પર્શન કર્યું છે તે રમણીય રાત્રિ હતી અજવાળું સંકેત દેખાતું હતું તે વખતે તેની અત્યંત મનોહર મૂર્તિ જોઈ, મારી મનોવાસનાને હું અટકાવી શક્યો નહિ જ્યાં અતિ સુદરતા જોઈ મન લોભાય છે, ત્યાં પછી અપવિત્રતા હોતી નથી તન્મયતા અપવિત્રતાને ઢાંકી દે છે. આ સર્વ વ્રત્તાત પરમાત્મા પોતે જાણે છે અને હું જાણુ છું બાહ્ય તે તો મિત્રી તે વખતે બેશુદ્ધ હતી તેને પણ આ વિષે કોઈ માહેતી નથી ”

આ હકીકત સાંભળી તે અપરીચિત પુરૂષ ઉડીને ઉભો થયો અને મહારૂપનો હાથ પકડી બોલ્યો- “ બેટા મહારૂપ ! બીહીતો નહીં રાજશિક્ષા પ્રમાણે તને મૃત્યુ આવશેજ તોપણ તને સદ્ગતિ મળશે એ હું તને ખાત્રીથી કહું છું મારા પર વિશ્વાસ રાખ ફરીરોના આશીર્વાદ કોઈ દિવસ મિથ્યા થતા નથી તરી શુક્રિતનો પ્રયત્ન હું એકવર કરી જોઈશ. ’

આટલું બોલી તે કપટ વેષધારી ફફારે તે કેદખાનાનો દરવાજો જોસથી ઉઘાડ્યો. જેના બારણા તે પહેલાજ ખુલ્લા થઇ ગયા હતા બહાર આવી તેણે બારણા પાછા બંધ કરી લીધા અને કેટલીકવાર સુધી બારણા પાસે ઉભો રહી તે કાંઈક વિચાર કરતો હતો. અસ્પૃશ્ય શબ્દો વડે તે સ્વગત બોલ્યો “ તો પછી આના પ્રાણ દેવા બ્યાજબી નથી પ્યારી સેલિમા નિષ્કલક છે આટલું કહેતો તે ફફાર સેલિમાના મહેલ તરફ ચાલતો થયો.

આ ફફાર કેણુ હતો ? તે વાચકના જાણવામા આવ્યુજ હશે સેલિમાનો પત્ર શહાજહાને વાઝ્યો ન હતો એ આપણે પ્રથમ જાણ્યુ છે જીવન બેગમના મુખથી તેણે એ પત્રનો કેટલેક ભાગ મદિનાના નિમ્સામા સાબળ્યો હતો, થોડા વખત બાદ તે મદિનાનો અમલ ઉતર્યા પછી એ સેલિમાનો પત્ર બાદશાહે પોતે વાઝ્યો સેલિમા પૂર્ણ નિર્દોશ છે એવુ જ્યારે મહારણુ બોલ્યો હતો, ત્યારે તેના શબ્દો ઉપર બાદશાહનો વિશ્વાસ નહતો. પરંતુ સેલિમાએ હુ કલહીની નથી એવુ જ્યારે પત્રમા લખ્યુ ત્યારે તેનું બાદશાહના મન ઉપર ઈષ્ટ પરીણામ થયુ સેલિમા એ શહાજહાનની બહુજ પ્રિય બેગમ હતી, એ ઉપર કહેલુજ છે તેના ઉપરનો પ્રેમ એ આ ઈષ્ટ પરિણામને કેટલેક દરજ્જે કારણભૂત થયો એમ કહીએ તો ચાલે તો પણ બાદશાહના મનની શકા નષ્ટ થઇ ન હતી અને તેના નિર્ણય માટેજ બાદશાહ ફફારના વેશે કારાગ્રહમા મહારણુ પાસે ગયો હતો.

યુક્તિવડે પ્રશ્નો પૂછી મહારણુ તરફથી સર્વ સાચો વૃતાન્ત મેળવ્યા પછી બાદશાહનો સર્વ સશય દૂર થયો અને સેલિમા પુર્ણ

નિર્દોષ છે એમ તેને ચોક્કસ ખાત્રી થઇ જિલીશ્વરે નિરપરાધી મહારણને કરેલ દેહાન્ન ગિક્ષા મોકુફ કરી તરતજ જોલરને ખોલાવી - “બ દીવાનને પુરેપુરે અન્નપાણી આપજો અને તેને કોઇ પણ જાતની પીડા ન થાય તેમ તજનીજ રાખજો ” એવો હુકમ કર્યો. સધળા મોગલ માદશાહોમા મહાનુભાવ શાહજહાન અને અકબર બાદશાહ દયાળુ અને પ્રજાના હિત વિશે કાળજી રાખનારા હતા. એવી ઇનિહાસજ સાક્ષી આપે છે હવે શાહજહાન બાદશાહની મહત્વાકાંક્ષાના રત્નામા જે જે આડા આવ્યા, તેનો ચક્રાપાત કરવામા તેણે આગળ પાછળ જોયું નહીં એ ખરૂં તોપણ એવા કોઇ અસમ્મત અપરાધ વગર તે જાનતા મુધી જીવોની ખુવારી કગતો નહિ.

ફકીરનો વેશ પલટાવવા નહીં શકતા શાહજહાન તેજ વેશથી સેલિમાના મહેલમા આવ્યો તેજ તેનો જીવ હતી કેમકે બીજી સધળા બેગમોમા તેના જોડવી બીજી કોઇ તેને પ્રિય ન હતી સેલિમાને પોતે વ્યર્થ દુખ દીધું, તે વિષે તેના મનને બહુ ખોટું લાગ્યું પણ હવ તેનો ભેટો થયે એ વિશે તેની પાસ લમા માગી, તેના મનનુ ચાલ્વન કર્યું, મોટા આનંદપર્વક તેની રીસ ઊતારી, અવિચારથી પોતે ખોટી નકા લઇ તેનું કોમલ હૃદય દુખાવ્યું છે તે હવે પ્રયત્ન પાછું પ્રસન્ન કરી લેવું, આજે દશ દહાડે સેલિમાને પોતે મળવાથી તે ખુશી થશે, તેને સતોષ થવા માટે પોતાને હવે જરાપણ વહેમ નથી એવું જણાવી, તેની સિદ્ધતા માટે અને કૃતાપરાધના પ્રાયશ્ચિત માટે આપણે મહારણને મુક્ત કરીશું એવા એવા અનેક વિચાર તરંગો તેના મનમા રમ્યા કરતા હતા. સેલિમા પોતાના હાર્ષવદને પૂછશે “ શહેનશાહ ! આજ આપે આ ફકીરનો વેશ કેમ લીધો છે ? ”

તેને પોતે ઉત્તર આપીશુ કે “ દુનિયાનો શહેનશાહ તારા પ્રેમ માટે ફકીર બન્યો છે ” આવા સુખમય વિચારોમા તદ્દિન થઇ ભાગ્ત સમ્રાટ શહાબુદ્દીને કોઇ અપગંધીની માફક સેલિમાના મહેલમા પ્રવેશ કર્યો પરંતુ માણસ ધારે છંકાઇ અને પરમાત્મા કરે છે કાઇ !

પુખ્ત ૭ મું.

છેવટનું દર્શન.

સાથે વસતી વસ્તુની, કિમત નહિ તે વખત,
પાછળથી અણુમોલ થઈ, દિલ દુખાવે સખત

જો દિવસ મહારણુ તે વોર અધકાગમય કારાગૃહમા પોતાના
ભવિત્ય માટે ચિંતા કરતો બેઠો હતો
ઉપરના છોદ્રમાથી આવનાર પ્રકાશ ફીરણુ ઉપરથી મહા સૂર્યાસ્તનો
વખત થએલ હોય એમ તેણે તર્ક કીધો

કારાગૃહમાનો દારણુ અધકાગ જાણે કે તે હતભાગ્ય બદીવાનનો
ગ્રાસ કરવા લાગ્યો હોય તેમ પ્રસરી વળ્યો ઓગડીના એક ખુણામા
તેના માટે મોકલેલ અન્ન જેમ તેમ પહેલુ હતુ, તેમાથી થોડુંજ
તેણે ખાધુ હતુ આ અન્નની વ્યસ્ત્રા કરી આપના માટે એક પહેંગેગીન
ત્યા સવારસાજ આવનો, પણ મહારણુ તેની સાથે એક તાબ્દ પણ
બેલતો નહિ

દેખાનામા પડ્યો તે દિવસથી પોતાની અને સેલિમા બેગમ

૫૪. પ્રેમ ગુચ્છ :

વિગેની ઘોર ચિંતાયે મહારણુના મનને એક ક્ષણ પણ છોડ્યું ન હતું. અતઃકરણુનું દુઃખ કોઇને કહેવાથી કમી થાય છે, પણ કમનસીબ મહારણુ તેમ કરી શક્યો નહિ જેથી તેનું હૃદય તદ્દન દગ્ધ થયું હતું. આ વખતે પણ મહારણુ ચિંતામાં પડ્યો હતો. અસ્ફુટ સ્વરથી તે બોલ્યો—“ દયામય પ્રભુ ! હવે કેટલા દિવસ મારે આ અસહ્ય વેદનાઓ સહેલી ? નાગના માથાપરનેા મણિ તો મને પ્રાપ્ત થયો નહોં, પરંતુ તેના તીવ્ર દશથી અપાર વેદનાઓ થઇને હું મરણુ શરણુ થઇ પડ્યો છું ! હું તો મત્ર આ કષ્ટજ્ઞ ભોગવું છું, પણ તે નિર્દોષ બિચારી સેલિમાની શુ સ્થિતિ થઇ હશે ? કેણુ જાણે ! સેલિમા ? સેનિમા ! મારા પ્રમાણે તું પણ કારાગૃહમાં પડેલ હઇશ કે ? આ જગતમાં ન્યાય નથી ! પ્રેમ નથી ! વિશ્વાસ રહ્યો નથી ! પ્રેમની પવિત્રતા નથી ! પ્રિય સેલિમા ! તું જીવતી છે કે ? મને લાગે છે કે ગુપ્ત ભોયતળીયે કોઇ ફેર સીદણુની તરવાર વડે તરેા પ્રાણુતમાં વિસર્જન થયો હશે ! હાય હાય ! સેલિમા ! સેલિમા ! આખરે આ પાપીજ તારા મરણુનું કારણુ થયો ? ”

બોલતા બોલતા મહારણુની આખમાથી અશ્રુધારા વરસવા લાગી તે અત્યંત લુપ્ધ થઇને કોઇ ગાડા માણસની પેઠે “ હાય ! હાય ! સેલિમા ! સેલિમા ! ” આમ તે ઉંચે સ્વરેથી ખરાડા પાડવા લાગ્યો. તે નિશબ્દ કારાગૃહમાં એ કઠોર શબ્દનો પ્રતિધ્વનિ થઇને ત્યાં “ સેલિમા ! સેલિમા ! ” એવો પ્રચંડ નાદ ધૂમવા લાગ્યો.

એકાએક જહાર કોઇ જનનો શબ્દ થયેલો સાંજળી, અન્ન પાણી લઇને પહેરેગીર આવ્યો હતો એવો મહારણુ તર્ક કર્યો પહેરેગીરે આવી હાથમાંનું ફાનસ હમેશની જગાએ નીચે મુક્યું.

ફાનસનો સખત પ્રકાશ મહારણ્યી સહન થયો નહિ રાત્રિ દિવસ
ધોર અધકારમા રહેવાથી કોઈ નિશાચર પશુ પ્રમાણે તેની અવસ્થા
થઈ હતી ઓઠીમા દીવો આવતાજ મહારણ્યે આખો મીઝી લીધી

પહેરેગીરે હસીને પૂછ્યું “મહારણ્ય! કેમ છે હવે તને ?”

તે પહેરેગીરનો સ્વાભાવિક પ્રશ્ન મહારણ્યાના હૃદયને કંઠોર
બાણ જેવો જણાયો તિરસ્કાર યુક્ત સ્વરે તે બોલ્યા-“માગ દુખપર
આવા કામ દેતા તને શરમ નથી આવતી કે ? કોઈ ક્ષુદ્ર જીવકુ
મનુષ્યના પગ તળે કચરાઈને મરી જાય તે પણ માણસનું શરીર
રોગગ્રસ્ત થાય છે, અને તું જાણી જોઈ આ માણસ જેવા માનસને
આવી રીતે દુખ દે છે ? તારા હૃદયમા દયા કાઢજ આવતી નહી કે ?”

પહેરેગીર બોલ્યો-“મહારણ્ય આમ ફોગટ બોલવાથી શું ?
તાગપર દયા કરવાનું મારી પાસે શું સાધન છે ! અમે શું ? હુકમના
તાબેદાર ! તને અનાજ પાણી ન આપવા બાદશાહનો સખત હુકમ
છે પણ તારી દયા આવવાથી હું આ અન્ન પાણી તને
લાવી આપું છું ”

તેનું અ કહેવું સાંભળી મહારણ્ય તિરસ્કારથી હસી પડ્યો
“તારૂં તે અન્ન પાણી પાછું લઈ જા મને તેની જરૂર નથી આજે
સવારે જે તે લાવી રાખ્યું છે, તે બધું જેમનું તેમ પડ્યું છે તે
પણ લઈ જા ”

- “શું અત્યાર સુધી તે કાઢજ આપ્યું નથી ?”

“આવાનું કંઈ નથી-જેને જીવવામા સુખ હોય છે, તેને
ખાવાની જરૂર હોય છે. પણ મને તો મરવામા સુખ જણાય

છે આ અનાજના બદલે જો તું મને ઝેર આણી આપીશ, તો માગપર તારો મ્હોટો ઉપકાર થશે, બાધા !”

આ વખતે પહેરેગીરે જવા માટે લોહાના દરવાજા ઉઘાડ્યા હતા તે એ દરવાજા વચ્ચે ઉભો રહી મહારાણી તરફ જોતો જોતો માથું હલાવી પહેરેગીર હસતો હસતો બોલ્યો—“તેણે તો ઝેર પીને આત્મહત્યા કરી, તેમ તું પણ ન કરે તો તારા પ્રેમને કલક નહિ લાગશે કે ?”

પહેરેગીરને આગળ બોલવાને વખત મળ્યો નહીં તેનું આ ઉપહાસાન્વિત ભાષણ સાંભળી કૂર સીંહની પેઠે કુદકો મારી મહારાણી તે અર્ધું ઉઘાડેલું બારણું બંધ કર્યું બિચારો પહેરેગીર તે એ બારણાની વચ્ચે સપડાવાથી એક ક્ષણુમા કચરાઈ ગયો તેના પચ્ચાણુ મ્વર્ગરથ થયા થોડા વખત પછી મહારાણી દરવાજો ઉઘાડ્યો તે હતભાગી પહેરેગીરનો મૃતદેહ એકદમ તે કેદની ઓરડીમાં દળી પડ્યો. મહારાણી પોતાનું દેહભાન જીલી ગયો ! આવેશમાં આવીને અધાર દૃત્ય કર્યા પછી હવે તેને શું કરવું તેની સૂઝ પડી નહીં તે જ્ઞાનશૂન્ય બની ગયો પરંતુ થોડાજ વખતમાં જીરસો કમી થવા પછી તે શુદ્ધિપર આ ચો ત્વરા કરી તેણે પહેરેગીરનો પાચળખો અને અંતરખો વગેરે સર્વ પોશાક પહેરી લઈ પોતે બરાબર પહેરેગીર બન્યો કમરનો પટ્ટો, તેમાં લટકતી તરવાર, ખભા ઉપરને પટ્ટો વિગેરે બરાબર જ્યાં ત્યાં પહેરી લીધું પટ્ટાપર એ કમનસીબ મરનાર પહેરેગીરનું નામ લખેલ હતું, તે મહારાણી દિવાના પ્રકારમાં વારી ખ્યાનમાં રાખ્યું પછી દાનસ કાથમાં લેઈ તે કપડવેશધારી પહેરેગીર કારાગૃહની બહાર નીકળ્યો, બહાર આ તો દરવાજો પ્રાચીન બંધ કરી મેલણું

મહારણે બૂલ્યો નહતો ત્રણ દરવાજામાંથી નીકળ્યા પછી મહારણે એક મુહાના દાર પાસે આવ્યો. આ ત્રણે દારો તે પહેરેગીરે અદર આવતી વખતે ઉઘાડ મુક્યા હતા તે એક પછી એક સર્વ દારો મહારણે બધ ક્યાર, પછી એક પથ્થરની સીડી ચડીને તે ઉપર આવ્યો. બહારની શુદ્ધ મોકળી હવાનો સ્પર્શ થતાજ મહારણે આનંદથી પોતા સાથે બોલ્યો—“ વાહવા ! સાબાશ ! સવળી મહેનત અને કપટનું સાર્થક થયું, એકવાર એ વાધના પાઝામાંથી છુટ્યો ! ”

તે પહેરેગીર સેલિમા વિશે જે કાંઈ બોલ્યો હતો, તેથી મહારણનું મન તદ્દન બ્રમિષ્ટ થઈ ગયું હતું “ સેલિમા ! સેલિમા ! તે જેર પીછે ખરેખર પ્રાણ ત્યાગ કર્યો ? મારા અપરાધથીજ તને મરણ આવ્યું ? હાય ! હવે આખા ભવમા એકવાર પણ તારા દર્શન થશે નહિ ને ? અરેરે ! ! ”

બહાર સામેજ એક મોટું આગણુ આવ્યું હળવેજ સ્થિરતાથી તેમાંથી તે આવ્યો ગયો. પછી એક ચોકી આવી લાથી જતા તેને કાંઈ પૂછ્યું—“ કાણ છે ? ”

મહારણે શાન્તપણે કિતર આવ્યો “ પહેરેગીર મહમ્મદુસેન ” ફરી તે કાંઈએ પૂછ્યું નહિ પાસેજ સેલિમાનું અત્તપુર હતું, પહેલા તે મહેલની પ્રત્યેક બારીમાં દીવા થતા પણ આ વખતે નેના ચોથા બામના દીવા પણ પ્રગટેલા ન હતા હળવે હળવે મહારણ અત્તપુરના દરવાજા સુધી ગયો. જતા જતા તે સ્વગત બબડ્યો— “ સેલિમા ! ખરેખર કે તું આ જગત છોડી ગઈ હોય ? કે મને ખીલવા તો પહેરેગીર ખેડું બેસના હશે ? હવે માત્ર એકવારજ

૫૮ પ્રેમ ગુચ્છ.

આખ ભરી તારા દર્શન કરીશ મારા આ જન્મની છેલ્લી પુણ્ય પુણ્ય કરી હવે હું ચાલ્યો જઇશ ફરી તારા સુખની અડે હું કોઈ દિવસ આવીશ નહિ તું અને તારો ભાગ્યવાન ખાવિદ સુખેથી ચિરકાલ રહો આ અધમ ફરી તમારા સુખમા કોઈ દિવસ કટરપ થશે નાહ

દરવાજામા પેસતાજ અહારણની નજરે જે દેખાવ પડ્યો, તેથી તે રતભીતજ થઇ ગયો ! તેનું હૃદય કે પવા લાગ્યું વક્ષસ્થળમા લોહ જોસ બધ ઉછળવા લાગ્યું મસ્તક જમવા લાગ્યું ત્યાનો દેખાવ જોઈ તે સ્તબ્ધજ બની ગયો. આશરે સો સવાસો લોકો હાથમા ખળત મશાલો લઈને સી હદાર તરફ આવતા જણાયા-સંધળો માર્ગ સૈનિકો રોક્યો હતો વચમા કોઈના મૃતદેહનો સુસજ્જત જનાજો ખભાપ લઈને ફેટલાક માણસો ચાલના હતા સર્વત્ર શાતતા હતી ! એટલ બધા લોકસમૂહમા કોઈના મોઢામાથી એક શબ્દ પણ નીકળતો નહતો પ્રેનની આગળ અને પાછળ ચાલવાવાળા લોકોના હાથમા ઉધાઈ તલવારો હતી મશાલવાળા લોકો પણ સાથેજ ચાલતા હતા તેન મશાલોનો પ્રકાશ, સિપાઇઓએ ઉઘાડેલી તરવારો અને બહુ મૂંઝ રત્નમણિયુક્ત આભરણ વસ્ત્રોપર પડવાથી તે અમઢી રહ્યા હતા

અહારણને નિમિષમા સર્વ ખબર પડી કે સેલિમા આ કુશ મૃત્યુ ભુમી છોડી, ક્યારનીએ સ્વમાર્ગમા પહોચી ગઇ હતી ! અભિમાની પતિપ્રેમનિરતા સેલિમા આત્મહત્યા કરી, આવેલ મિથ્ય ધોર કેલકમાથી મુક્ત થઇ પણ તેના આ મૃત્યુને માટે કારણ કોણ

અહારણનું હૃદય વિકલ થઇ શતધા વિદીર્ષ્ય થયું ગયા છે દિવસમા અનનો સ્પર્શ પણ નહતો, એમ કહીએ સો ચાલે સેજ

લાગશેજ આ હૃદયવિદારક દેખાવ તેની નજરે પડ્યો. જેથી તે ચેતનવિહીન થઈ જડપિડ જેવો બની ગયો. મનમૂઠ થએલા એકાદા માણુમની પેડે વિદગ્ધ હૃદયે મહારથુ તે ગ્રેત જાત્રાની પાછળ હળવે હળવે દુર્ગદારની બહાર નીકળ્યો.

થોડો વખત રસ્તો કાપ્યા પછી તે ગભીર શબ્દ કરતી વહેતી નદીના કિનારા ઊપર સર્વ આવી પહોંચ્યા સુમારે રાત્રિનો બીજો પહોર થયો હતો. તે વખતના બીષણ અધકારમા એ સ્થાન બહુ ગભીર દેખાતુ હતુ સૃષ્ટિ સુદરીયે અનુપમ ગભીર સૌદર્ય ધારણ કર્યું હતું જે હજારો માર્ગોથી દુઝગોચર થતું હતુ ચારે તરફ ખીલી રહેલ વન પુષ્પોનો વાસ પ્રસરી ગ્લેહો હતો. નાના મોટા વૃક્ષોના અગ્ર ઊપર-શાખાઓ ઊપર-પલ્લવો ઉપર-માણિક્ય પ્રમાણે વચમા વચમા પતંગીયા ચમકતા હતા. પવનો ઉપરથી મદમદ વહેનારો શીતલવાયુ આસપાસના દરેક વૃક્ષસત્રાના સુગંધી પુષ્પોનુ નિ શબ્દતાથી ચુબન લઇ તેને ચકિત અને કપિત કરતો હતો. અને કોઇ સાધુ પુરુષ પ્રમાણે મેળવેલો સુગંધનો ખજાનો ખીજને અર્પણ કરતો હતો.

તે કૃષ્ણ પક્ષની રાત્રિ હતી હજુ ચંદ્રોદય થયો નહોતો. આકાશમા વચમા વચમા મેન્નાડખર દેખાતુ હતુ નક્ષત્રો નથી ! ચંદ્રનો પ્રકાશ નથી ! ચોમેર અધકાર ! આ વખતે તે અધકાર જેમકે મૃત્યુનુ એક બીષણ સ્વરૂપજ દેખાડતો હતો. સેલિમા મરણ પામી એટલેજ આજે પ્રકૃતિએ-કુદરતે આ'વુ ઉપાસીન સ્વરૂપ ધારણ કર્યું હતુ હિમગિદુના મિષે તે અશ્વ વિસર્જન કરતી હતી વાયુના રૂપે દીર્ઘ નાશ્રાસ નાખતી હતી કૃષ્ણ વસ્ત્ર પરિધાન કરી સેલિમાને ઉચ્છી જવા માટે આજે પ્રકૃતિદેવી કૂદ મની આવેલ હતી.

મશાલવાળાઓ તે નદી તીર ઉપર પ્રથસ્ત ઠેકાણે આવીને ઉભા રહ્યા તેમની પાછળ શસ્ત્રધારી સૈનિકો ઉભા રહ્યા જનાન્ને લાવનારાઓએ તે નીચે મુક્યો પ્રેતની ચારે બાજુ ઘણી જગા રાખી હતી. અને સઘળાઓ ક્રોધના પશુ આવવાની ગહ જોતા હતા

ચંદ્રોદય થયાને ઘણો વખત ગયો તે વખતે મોતી મહેલના સીંહદ્વાર પાસે એક મશાલનો પ્રકાશ દેખાયો નિયમિત વખત થયો એમ સર્વને ખબર પડી સિપાઈ અને બીજા લોક અદ્ભુતથી ગોઠવાઈ ગયા એટલામા ચાર મૌલવી સાથે દિલ્લીશ્વર શાહાજહાન પોતે ત્યા આવી પહોંચ્યો સૈનિકોએ શસ્ત્રો નીચે નમાવી તેને સલામી આપી સઘળા નિસ્તબ્ધ હતા એક શબ્દોચ્ચાર પણ તે વખતે ક્રોધના પશુ મોઢામાથી નીકળતો નહતો

પ્રેતને સમાધી આપવાની સઘળા તૈયારી પ્રથમથીજ કરેલી હતી અધિકાર વિભૂષિત સ્તબ્ધ નિસર્ગની શાન્તિનો ભંગ કરી મૌલવી અતિ ગભીર સ્વસ્થી કુરાન શરીફ માહેના શાન્તિસચક પાઠ બણુવા લાગ્યા જનાન્ન ઉપર ઘણી જાતની પુષ્પ માલાઓ હતી કબરની અડગના ભાગમા પણ નીચે સુગંધી પુષ્પની સુવાસિક માલાઓ ટાંગવામા આવી હતી તેજ પ્રમાણે તેમા બહુ મૂલ્ય સ્તબ્ધ, અગર વીંગેરે સુગંધી દ્રવ્યો પણ નાખ્યા હતા એ હુગબળ પ્રદેશ ઉપર આજે જાણે કેમ સ્વર્ગનો સુગંધ પ્રસરી રહ્યો ન હોય ?

સેલિમ નો મૃતદેહ બહાર કહાડી, તેને સુવાસિક ગુલાબજળથી સ્નાન કરાવ્યું પછી અગર ચંદન-કસ્તૂરી-અબર વગેરે સુગંધી પદાર્થોનું તે અતુપ્રમ સુદર દેહ ઉપર લેપન કર્યું છેવટે સેલિમાન

પ્રેત કબરમા મુકવામા આવ્યુ જે વખતે બાદશાહને પ્રેમનો ઉમળકો આવ્યો તે બોલ્યો—

‘ સેલિમા ! હવે જય છે ને ? આ હતભાગીયાને મુકીને ચાલી નીકળી કા ? હવે તારો સ્વર્ગમાજ બેટો થવાનો ? તારાપર હાય-જેણે અસાચાર કીધો છે, તેનું દેહાન્ત પ્રાયશ્ચિત્ત લેના પણુ નિરસન થશે નહિ ! ઓ પ્રભુ ! ’

બાદશાહના નેત્રમાથી ખેચાર અશ્રુમિદુ સેલિમાની સમાધિ ઉપર પડ્યા એક દીર્ઘ ઉષ્ણ નિશ્વાસ નીકળી તેની મર્માતિક વેદનાઓ સાથે બહારના શીતળ વાયુમા મળી ગયો પરતુ તેના દીર્ઘ નિશ્વાસોથી અને ઉષ્ણ અશ્રુમિદુઓથી તેના હૃદયની વેદનાઓ અને મર્મ જ્વાળાઓનું પૂર્ણ જ્ઞાન થતુ કોઇ દિવસ શક્ય ન હતુ પ્રેતને ભ્રમિદાહ આપ્યા પછી સર્વ મડળ ખિન્ન વદને પાછુ ફર્યું

આજે તે સુવર્ણમય મોતીમહાલય શૂન્ય બન્યો ! કેમકે જે સ્વર્ગીય જ્યોતિથી તે પરીપૂર્ણ હતો, તે જ્યોતિ સાથી અતર્ધાન થઇ હતી !

સેલિમાના મૃત્યુને પછ દિવસ થઇ ગયા તે દિવસો બાદશાહે તદ્દન એકાતમા વિતાવ્યા—તે કાષ્ટની સાથે વધારે બોલ્યો પણુ નહિ હમેશ ચિતાકાત થઇ ખેસતો એટલા દિવસોમા તે સેલિમાના મોતી મહાલયમાથી બિલકુલ ખસ્યો નહિ તેનું હૃદય અનુતાપ જ્વાલાથી બળતુ હતુ સેલિમાના મૃત્યુને કેવળ આપણેજ કારણુ થયા છીએ, એ વિચાર વીંછીના દશની પેઠે તેના અતઃકરણમા અલત કરવના કરતો હતો સેલિમાનો મોતીમહેલ હવે શાહાજહાનને

૬૨. પ્રેમશ્રુત્ય.

દેવસ્થાન પ્રમાણે પૂજ્ય થયો હતો તેની સુંદર મૂર્તિ પોતાના હૃદયમાં સ્થાપી, ક્ષણે પ્રતિક્ષણે તે તેનું ચિંતન કરતો. પરંતુ જે સુવર્ણસમ મહેલમાં આજ સુધી તેણે આનંદમાં કાલક્રમણા કરી, તેજ જગોએ હવે તે શોકમાં દિવસ વીતાડવા લાગ્યો.

બાદશાહના મુખપર મિલકુલ હાસ્ય નથી અશ્રુથી આખો ભગયેલી છે પ્રેમચેષ્ટા નથી વિચાર વિરહ પ્રાપ્ત થયો છે પ્રીતિ નથી અનુશોચનાથી હૃદય ભારાકાત થયું છે અનરમાં કિંવલ પ્રકાશ નથી ચિર અધકાર વ્યાપી રહ્યો છે દેવી અનર્ધાન પામી ગઈ છે. તેના શત્રુવાસન ઉપર બેમી મનવી મૂર્તિ શોક કરે છે ! સુગંધી દીપથી પ્રજ્વલિત થયેલ સુવર્ણ મદીર આજે દુર્ગંધમય સ્મશાન બનેલ છે !

શહાજહાન સેલિમાની પગિત્યકત શય્યા ઉપર પડી, કાંઈ દિવસ શૂન્ય દૃષ્ટિથી ગવાક્ષમાથી સૃષ્ટિસુફરીનું સુંદર રૂપ જોવા બેસતો. પરંતુ તે સૌહર્દનું તેના ઉદાસી મન ઉપર કાંઈજ પરિણામ થતું નહિ કદીક ગભીર રાત્રિની વખતમાં તે સુતીલ આકાશપટ તરફ વિમનસ્કતાથી જોવા બેસતો. પરંતુ તે તારકમણિ મહિત આકાશનું સૌહર્દ તેના શૂન્ય મન ઉપર આનંદદાઇ નિવડતું નહિ છેવટે કટાણીને તે પોતાના અવિરલ નયનાશ્રુઓથી શેથ્યા ભીંજવી મુકતો પ્રિયતમ સેલિમા માટે નિગ્વ અશ્રુ ઢાળવામાજ તેના હૃદયને ખરૂં સમાધાન જણાતું સેલિમા સ્વર્ગવાસીની હોવાથીજ શહાજહાન આકાશ તરફ દૃષ્ટિ કરી ઉદાસીનતામાં બેસતો. આકાશમાં એટલા નક્ષત્રો ચમકતા પરંતુ તેમાં શહાજહાનને કાંઈ દિવસ સેલિમા દૃષ્ટિએ પડી

નહિ અને સેલિમા ત્યા હશે તો પણ આપણા સરખા પાપીને તે શા કારણે દર્શન આપે ? એમ તેને લાગતુ

તે શ્રુત્ય મહેલમા-પ્રતિમા વિસર્જીત શ્રુત્ય મહાલયમા-સેલિમાની દરેક વસ્તુ જેમની તેમ પડી હતી તેનો ખીન હતો, સતાર હતી, માત્ર સેલિમા નહતી તેની મૌકિતક માલા હતી તેનો રત્નખચિત કમરે બાધવાનો પટ્ટો જેમનો તેમ પડ્યો હતો, સેલિમા માત્ર નહતી ! આધાર રહ્યો હતો-આધેય નહતું પ્રેમ રહ્યું નહતુ માથુસ રહ્યું નહતુ સંગીતનો ઝથુકાર રહી ગયો હતો, સંગીત નહતુ, સુવાસ રહ્યો હતો પુષ્પ કરમાઇ ગયુ હતુ સાદર્ય ગુણુ જે નિધાન તે માત્ર રહ્યું નહતુ સ્મૃતિ રહેલી હતી હવે બાદશાહને દીર્ઘ શોક, નિશ્વાસ અને કર્ણુ રૂદ્ધ એજ માત્ર આ વખતે કાર્ય બાકી રહ્યું હતુ !

હમણા જીનતબેગમનુ કોઇએ નામ લીધુ કે બાદશાહની પમતળની આગ મસ્તક સુધી પહોંચતી એક દિવસે જીનતબેગમે બાદશાહને મળવા વિષે પુછાવ્યુ એ સાબળતાજ શહાજહાને ખીનધને ઉતાર આપ્યો કે—“ તેને હકકાયા કુત્રાઓથી ફાડી નખાવો ” એવો હુકમ આપ્યો આ હકીકત જીનતને કાને પડતાજ તે ડરી મધ આપણુ જીવત અહી સુધરશે નહિ એમ ધારી તે કાશ્મીર છોડી ગુપ્ત રીતે દીલ્લી તરફ નીકળી મધ

સેલિમાના ધોર મળુને હું કારણુ થયો છુ તેના વિષે અર્થ શકા લઇ મેજ તેને નજી કીધી મારા જેવો સ્ત્રી ધાતકી આખી ફુનિઆમા ખીજે કોઇ હશે નહિ ” બાવા વિચારે શહાજહાનના હૃદયમા હમેશા કટકે માફક ખૂચતા હતા. બાદશાહ પાસેના અધિકા-

૬૪ પ્રેમ ગુચ્છ

રીઓએ તે દુઃખ વિસારે પડે તે માટે ધણી પ્રયત્ન કર્યા, પરંતુ બર્થ નવા મૂર્ખ લોકો! પ્રેમ અને અનુતાપના માર્મિક ધાય થુ એવી રીતે રજાતા હશે ?

પ્રખળ શોકાનલથી મહારણુને કેદમાં નાખ્યાની વાત બાદશાહ તદ્દન ભૂલી ગયો હતો. સેલિમા વિષેના શોકથી તેમજ તેની સમાધિના વ્યવસાયમાં ગુચ્છાઈ જવાથી બાદશાહને મહારણુ વિષે બાતમી મળવા વખતજ નહતો. કેટલાક દિવસ પછી તેને એ કમનસીબ મદીવાન થાદ આવ્યો જેલરને પૂછતા તેણે જવાબ આપ્યો કે—“ મદીવાને સ્વેચ્છાથી અજ પાણી વર્જીત કરીને પ્રાણુ ત્યાગ કર્યો ” અર્થાત્ સાચી વાત બાદશાહને મળી નહિ.

પહેરાવાળાને ઠાગ કરી કારાગૃહમાંથી કેદી નાશી ગયો, એ ખબર બીજે દિવસે જેલરને મળ્યા, પરંતુ બાદશાહને કાને આ વાત જવાથી પોતાના તથા પોતાના હાથ નાચે જ રક્ષકો છે, તેના પ્રાણુ ગયા વગર રહેશે નહિ, એવી બીતિ તેના મનમાં હોવાથી અદરને અદર દાખા દાખી કરી જેલર અને બીજા પહેરાવાળાએ એવી વાત ઉડાવી કે—“ કેદી અજપાણી ત્યાગ કરી મરી ગયો ” શોકાકુલ બાદશાહનો પણ આ વાન ઉપર વિશ્વાસ ખેડો જેથી એ બાબતમાં તેણે વધારે પૂછપૂછ કરી નહિ ધણી દિવસ શહાજહાન પોતાની પ્રિય બેગમ સેલિમા મટે અશ્રુ વિસર્જન કરતો રહ્યો !

પુખ્ત ૮ મું.

પરિચિત સંગીત.

સંગીત અમૂલ્ય ઇશની, દેનર્ધી કુનિયા માય,
કુખમા પશુ શાન્તિ દિયે, ભૂવને કે વનમાય ૮

મૃગુખ્ય સુખમા હોય કે કુખમા હોય, પશુ કાળ તો આગમને
અગળ આવ્યો જ નમ્ય છે સેલિમાન પ્રત્યુને
આજ વીસ પચીસ વર્ષ થયા હતા શાહાજહાન સૃષ્ટિકર્મ પ્રમાણે
પોતાના વ્યવસાયમા મગ્ન હતો ખરો, પરંતુ ઉપરાઉપરી સેલિમાની
અમૃતિ તેને જાગૃત હતી હાલ તે ગ્રીષ્મકાલ નિમિત્તે ઘણા વર્ષ
કાશ્મીર આવેલો હતો પોતાની પ્રિયાની કબરનું દર્શન લઈ મનમા
પ્રજ્વળતા અગ્નિને કાંઈક શાન્ત પાડવો, એવી અનિવાર્ય ઇચ્છા હોવાથીજ
આજે બાદશાહ કોઠાને પશુ સાથે ન રાખતા, અતપુરમાથી બહાર
નીકળી તે શાન્ત નદી તીર ઉપર આવ્યો તે મહીર નિસાકાળમા એ
ગરીમડા કુમરાળ પ્રદેશમાથી જતા શાહાજહાનનું કંઠણ હૃદય પશુક પિત
થયું કૃષ્ણપક્ષની રાત્રિ પોતાના કર્જીલવણ પદ્મવમા ધ્રુપાદ અનુલિ
નિર્દેશ કરી બોલતી હોય કે “ આ ભુવો સ્ત્રી ધાતકી પાપી મનુષ્ય
આ તરફ આવે છે ” એમ તીણા સ્વરનો બાદશાહને આભાસ થતો
હતો, તારામણવેષિત નીલ નભોમડલમા બેસીને- “ આવો, પધારો
પ્રાણુનાથ ! અહીં ઉપર સ્વર્ગમા આવો, એટલે મારો ભેટો થશે
આપ મારી કમળ તરફ જાઓ છો, પશુ ત્યાં મારી માટી સિવાય

ખીજી કાંઈ નથી જો મારૂં સાચુ મીલન આપને જોઈતુ હશે, તે આપને અહીંજ આવવુ પડશે ” વગેરે બાવ તારા ગણે બતાવતા હોય તેમ ઝખકતા હતા નિશાકાલિય મદ સમીરણ કપિન સ્વરથી બાદશાહની જેમકે નિર્ભત્સના કરતો હોય કે “ના-ના તુ નદન અવિચારી છે તારો આ પ્રેમ જહેલા કયા સતાઈ ગયો હતો ? ” ઇત્યાદિ અનેક મનતરંગોના પ્રતિધ્વનિ તેને કુદરતમા કળાતા હતા.

આજે શુક્રવર્ષ હતો વૃક્ષોના પદ્મવો ઉપર-લતાવેલિયો ઉપર-પ્વેતોપ્લવમ્બી ગિરી નદીના પ્રવાહમા-અને પાસેની સમેશમરી પથ્થરથી બધાયેલી સેલિમાની કબર ઉપર કોમલ ચંદ્ર પ્રકાશ છવાયો હતો આ દેખાવ જોઈ શહાજહાનનું શોકાતુર હૃદય જરા પ્રસન્ન થયું શીતળ ચંદ્ર પ્રકાશથી કોનું મન પ્રસન્ન થાય નહિ ?

એટલામા એકાએક રાત્રિનો તે ગભીર નિસ્તબ્ધતાનો ભગ કરી ઝુરલીનો અતિ મધુર ધ્વનિ શહાજહાનને કાને આવ્યો તે નિર્જન પહાડ ઉપર કેલાક ગિરીક દરોઆ અને પ્રશાત વહેનારી નદીના ગર્ભમા ઝુરલીનો કરણસ્વર પ્રસરી રહ્યો હતો તે સંકરણ વિલાપયુક્ત સંગીત સાબળી બાદશાહના પ્રાણ પ્રેમ વ્યાકુળ થયા તે શ્રુતિનો ભણે મનોહર નાદ સાબળતો હળવે હળવે શહાજહાન સેલિમાની કબર તરફ જવા લાગ્યો.

એક સધનપક્ષવ યુક્ત વૃક્ષ એ પ્રણયમૂર્તિની સમાધીને આજ્ઞાદાન કરી રહ્યો હતો. તે વૃક્ષના પદ્મવોમાંથી બાદશાહે જોયું, તો તેને એક આશ્ચર્યકારક દેખાવ નજરે પડ્યો. સેલિમાની સમાધી ઉપર એક મનુષ્યમૂર્તિ બેઠી હતી.

દિલીશ્વરના શરીરપર વિરમયથી રોમાચ ખડા થયા. આ મલીર નિશા કાલમા કબર ઉપર કોણુ ખેડેલ છે ? એનો નિર્ણય તેનાથી થયો નહિ હિમતથી તે એ કબર તરફ જવા લાગ્યો. પરસાસ્તુ પાણી વહેતા વહેતા જમીનમા એક ખાડો પડેલ હતો, તે ઓળખવા તે જતો હતો એટલામા તેના પગ નીચેના પાણુઓ ખસી જઇ એક ગમગાટનો અવાજ થયો બાદશાહની નજર આ વખતે સહેજ નીચી મઇ થોડા વખત પછી બાદશાહે પાછુ ઉંચુ મોહુ કરી જોયુ, તો શુ આશ્ચર્ય ? કબર ઉપરની માનવી આકૃતિ ક્યાંઇ અદસ્ય થઇ મઇ ! તે જોવામા આવી નહિ

શાહજહાન આશ્ચર્ય ચકિત બની ગયો. તેણે વિરમયપૂર્ણ નેત્રાથી ચોમેર જોયુ પણ કોઇ કયાય જોવામા આવ્યુ નહિ દિલીપતિ આગળ કબર પાસે ગયો પાસે મયા પછી માલુમ પડ્યુ કે એ કબર (સમાધિ) ની બન્ને બાજુએ કાળા અને ઘોળા પથ્થરનો દગલો પડ્યો હતો કાળા પથ્થરના ઘોળા પથ્થર ખેસાડી કોઇ અચાત માણુસે અક્ષર રચના કરી હતી બાદશાહે જરા વાકા વળી સ્વચ્છ ચદ્ર પ્રકાશમા વિરિમત ચિત્તે જોયુ ત્યા સમાધિની બન્ને બાજુએ કારસી અક્ષરમા લખ્યુ હતું કે-

* * * " સૈલિમા " * * * " મહારણુ " * *

સમાધિ ઉપર બેળા કરેલા પુષ્કળ વન પુષ્પો દેખાવામા આવ્યા જરા ઝીણી નજરે જોવાથી શાહજહાનને ખબર પડી કે ઘોળા પુષ્પોમા પણ રાતા પુષ્પો મોઢવી કોઇએ અક્ષર રચના કરી હતી કે-

* * * " સૈલિમા " * * * " મહારણુ " * *

ઉપરોક્ત પ્રકાર જોઇ શહાજહાન આશ્ચર્યથી-ભીતિથી સ્તાબ્ધ થયો. તે જનશૂન્ય હુગર ઉપર ઉભો રહીને રાડ પાડી બોલ્યો—“મહારણુ ! મહારણુ ! તુ કયા છુ ? એકવાર તો મને દર્શન દે. મે તને ઓળખ્યો નથી તુ હાલ સ્વર્ગમાનો પુણ્યાત્મા પ્રાપ્તી છે ! મારી પ્રિયતમ સેલિમાનુ વત માન મને કહી સમજાવ અને આ વિરહામિત્રી બળેલ શહાજહાનનો સંદેશો તે સુદરીને સ્વર્ગમા સંભળાવ આન મહારણુ ! મારાપર એટલી કૃપા કર હુ દુનિયાનો બાદશાહ ખરો, પણ આ માગણી તારી પાસે ભીખારી બની કર છુ એટલી મારી નમ્ર વિનતી માન્ય કર ”

કોઇ આવ્યુ નહીં અને શહાજહાનની વિનતિનો કોઇએ ઉત્તર પણ આપ્યો નહિ બાદશાહના શબ્દોનો પ્રતિધ્વનિ થઇ પાછો શાન્ત વાતાવરણમા લય પામ્યો. ફરીને પર્વત પ્રદેશ શૂન્ય થયો ; જો વખતે બ્યોત્સના હસતી હતી

બ્યોત્સનાનુ તે મધુર સ્મિત બાદશાહને ઝેર સમાન લાગ્યુ બની આવેલ બનાવથી તે વિચ્છિન્ન થઇને તે ધીમે પગલે પાછો રાજમહેલ તરફ વળ્યો.

બાદશાહ થોડો દૂર આવ્યો એટલામા સમાધિ સ્થાન તરફથી ફરી મધુર સંગીત લહરી તેના કર્ણપટ ઉપર આવી. પરંતુ આ વખતે મુરલી વામતી નહતી-પણ જાણે મધુર્વના કંઠમાથીજ તે સંગીત ઉત્પન્ન થતુ હતુ !

શહાજહાન ઉભો રહી સામગ્રવા લાગ્યો-માયનના અક્ષરો સ્પષ્ટ સામગ્રવામા આવતા હતા. કોઈ કેમલ કંઠથી સ્વર કાઢી માતુ હતુ કે—

“ હુખુયા મે કૈસે કહું મેરે સજની ! ”

આ સંગીત તો બાદશાહના પૂર્ણ પરીચયનું હતું સેલિમાના મધુર કંઠથી આ ગીત બાદશાહે હજારો વખત સાંભળ્યું હતું પરંતુ આ પ્રમાણે તે કોઈ દિવસ બાદશાહ પ્રણય વ્યાકુળ થયો નહોતો.

મોતી મહાલયમા આવી બાદશાહ ત્રાત ચિત્તથી પક્ષગપર પડ્યો, તો પણ તેને શાંતિ પ્રાપ્ત થઈ નહિ મોતી મહાલની ઉઘાડેલ બારીઓમાથી તે મધુર સંગિતાલાપ હજી સંભળાતો હતો આ પ્રમાણે પ્રતિશત્રુ તે નદીતીરસ્થ સમાધિ સ્થાન તરફથી કદી મળુલ મુરલી ધ્વનિ તો કોઈ દિન કંઠથી નીકળતું સંગીત સાંભળવામા આવતું સેલિમાના વિરહની મર્મ જવાલાઓથી હવે કાશ્મીર છોડી જવું એમ શાહાજહાનને લાગ્યું થોડાજ દિવસમા તે દીલ્લી રવાના થયો.

ધણી દિવસ સુધી કાશ્મીરના તે હુમરાજ પ્રદેશમાથી લોકોને સેલિમા બેગમના સમાધિ સ્થાન તરફથી તે કરુણાનનક નિશાગીત અને મધુર મુરલી સ્વર સાંભળવામા આવતો એ લોકો તે સંગીત સંભય ચિત્તથી સાંભળતા પરંતુ સાહસ કરી કોઈએ પણ એ વાતનું રહસ્ય શું છે ? તે જાણવાનો પ્રયત્ન કર્યો પણ ક્યેં નહિ, એ ઘટના અલૌકિક છે એવી સમજ ધણી દિવસ સુધી ત્યાં પ્રચલિત હતી.

પ્રેમમસ્ત મહારાજ અને સેલિમા સ્વર્ગીય પ્રેમમાજ વિલીન થયા ! દૈવહીન બાદશાહ બિચારો સ્વર્ગની સુદરીના વિરહમા ક્ષીણતા પામ્યો ! ! હુકી નવલ કથા પ્રેમમા ઉત્પત્તિ પામી તેમાજ લય પામી !

ફેક્ટ એકજ આનાની ટીકીટ મોકલવાથી

તમે ભારકર ભગવાનના ભવ્ય ફેરાથી વિભૂષિત, રંગીન આટપેપરના પૂઠાથી અલકૃત, સન્માર્ગ પ્રેરક, જ્યોતિષ પ્રતિમાન યા વહેમની દષ્ટિ ધરાવતા સૌ કોઇને સરખા હિતકર

લોકપ્રિય અને **ભવિષ્યોદય** ની તદ્દન નવી સુધારા
સર્વકામોપયોગી વધારાવાળી આવૃત્તિ

ઘેર બેઠાં મેળવવા લાગ્યશાળી થઇ શકશો.

જન્મોત્તરી, વર્ષફળ, વર્તારો તેમજ
તમારા જન્મ્યાના જન્મભક્ષર એક
વાર કરાવી મનની મૂઝવણ દૂર
કરો

ભૂમુસહિતા-ભૂત, ભવિષ્ય અને
વર્તમાન કાળની સર્વ હકીકત
યથાસ્થિત અને સત્ય પ્રદર્શિત
કરે છે

મળો યા ભખો

ભવિષ્ય વેત્તા-
રેવાશ કર ભવાનીશ કર
જ્યોતિષી

} શ્રી ભવિષ્યોદય જ્યોતિષ કાર્યાલય
છાપરીઆ શેરી મુરત

એક અપૂર્વ નવીન પુસ્તક

જપ

અથવા

ઈશ્વરને મળવાનો માર્ગ.

આ નામનું એક ઉપયોગી પુસ્તક અમારા તરફથી હાલમાજ પ્રકટ કરવામા આવ્યું છે આજે પ્રત્યેક મનુષ્ય ઇશ્વરને મળવાને ઉત્સુક હોય છે પોતાના ઇષ્ટદેવ પરમેશ્વર, પયગમ્બર, ખુદા, એના દર્શનની અભિલાષા દરેકને હોય છે આ પુસ્તક ઇશ્વરને મળવાનો રાજ્ય માર્ગ દર્શાવે છે અને તે પ્રત્યેક ધર્મના અધુઓને વાચવા વિચારવા અને મનન કરવા યોગ્ય છે જપનું સુદરમા સુદર સ્વરૂપ તે દર્શાવે છે અન્યાસકને પડતી કડીનના દૂર કરવાના સુગમ માર્ગોનું તે પ્રતિપાદન કરે છે પુસ્તક પ્રગટ થતામાજ તેની ૧૫૦૦ પ્રત તો એક ઉદ્દાયિત ગૃહસ્થ તરફથી વહેંચાઇ છે મિત્રોને ભેટ આપવા લાયક અને જ્ઞાતિની દહાણીઓમા આપવા લાયક પુસ્તક થયું છે તમે વાંચો અને જરૂર પ્રસન્ન થશો યોગની સરળ પદ્ધતિ પણ આ પુસ્તક તમને શીખવશે વિચાર વમળમા ગોથા ખાઇ નિરાશ થઇ ગએલા તમારા મનને ઉત્સાહી અને ચૈતન્યવાળું કરશે પાકું પુકું સોનેરી નામ અને સુદર છપાઇ હોવા છતાં બહેળા ફેલાવાના ઉદ્દેશથી કિંમત માત્ર એક રૂા પોણેજ ૦-૨-૦ આજેજ મગાવી લો ખીજ પુસ્તકો માટે વિગતવાર લીજ મફત મગાવો

પ્રભુશંકર નરસેરામ બ્યાસ

તત્રી વિદ્યલયોત્તી અડાજણ-સુરત.

ખાલી થયેલો ખજાનો

મનુષ્ય જાનિના શરીરનો મુખ્ય આધાર વીર્ય ઉપર છે અને તે વીર્યરૂપી ખજાનો જ્યારે ખાલી થઇ જાય છે ત્યારે શરીરમાં અનેક રોગ થાય છે અને શરીર શક્તિહીન થઇ જાય છે અમારી મુલક મશહૂર સ્વદેશી

રજીસ્ટર્ડ

મહનમંજરી ગોળીઓ.

વીર્ય તથા ખજાનો અખૂટ ખજાનો છે ગમે તે કારણથી તમારૂં વીર્ય પતકુ પડી ગયું હોય, હાથપગમાં કળતર થતી હોય, મગજ નબળું પડી ગયું હોય, ખોરાક પચતો ન હોય, વીગેરે કંઈ પણ દુર્ગ લાગુ પડ્યું હોય તો તરતજ આ દીવ્ય ગોળીઓનું સેવન કરો. આ ગોળીઓ શરીરમાં વીર્ય તથા ખજાનું પુષ્કળ વધારી અખૂટ શક્તિ તથા નવું જીવન આપે છે કી. ગોળી ૪૦ ની ડબ્બી ૧ નો રૂ. ૧) એક. (રજીસ્ટર્ડ)

— રમણ વિકાસીની ગોળીઓ. —

ધ્રુવજી મુજબ વીર્ય સ્થબન કરનાર અકસીર દવા કી. ૩૦ની ૧ નો રૂ. ૧) (રજીસ્ટર્ડ)

— નપુંસકત્વારિ ઘૃત —

પુરુષના શુભ ભાગની દરેક ખામીઓ આ લેપ લગાડવાથી સત્વર નાબૂદ થઇ ખરૂં અને કાયમનું પુરુષત્વ પ્રાપ્ત થાય છે કી. ૩૦ની ૧ નો રૂ. ૧) એક.

દરેક દવાની સંપૂર્ણ માહિતિ માટે વૈદ્યવિદ્યા પુસ્તક તદ્દન મફત મેળવી વાચો.

રાજવૈદ્ય નારાયણજી કેશવજી.

હેડ ઓફીસ-જમનગર (કાઠીઆવાડ) આનંદ-૩૫૩ કાલખાસેવી રોડ મુજબ દરેક ગામ માટે એજન્ટ એમએ હીએ-નિયતો વજાજ સરળ છે.

આ નવલકથાના લેખક બાલકૃષ્ણની રસમય
કલ્પમયી હાજીએલ વાંચવા લાયક પુસ્તકો.

(૧) મૃણ્મલિની:- સાચા પ્રેમનું રહસ્ય સમજાવતી, વડોદરા,
જુનાગઢ વગેરે રાજ્યોના કેળવણી ખાતાએ લાયકોરી
માટે મળુ કરેલ, અને જાણીતા પત્રકારો, સાક્ષરોના
ઉત્તમ અભિપ્રાય મળેલ રસમય ઐતિહાસિક નવલકથા
(થોડીજ નકલો સિલક છે) કિંમત રૂ ૧-૪-૦

(૨) બાલયોગિની:- ખરા કર્તાવ્યનું અને દેશકલ્યાણની
જાગૃતિનું જ્ઞાન કરાવનાર, હિન્દુ મુસલમાનોના જાતિ-
સ્વભાવ બતાવનાર બંગાલની બહાદુર બાબાનો સર્વસ્વ
ભાગ તમાગ જીવનમાં નવીન રસ રેડશે કિંમત રૂ ૧-૮-૦

(૩) પ્રેમભંડિત:- રાજપૂતાનાની ઐતિહાસિક ઘટનાનું
કરુણાપૂર્ણ ચિત્ર કરુણસિંહ અને લલિતાદેવીનું
સ્વર્ગભીષન હૃદયને પિગળાવે છે। કિંમત રૂ ૦-૮-૦
આ સિવાય પ્રણયલીલા, મનોરમા વગેરે નવલકથાઓ
અને ભક્તિ-પ્રતાપ, કવચિત્તયદ્ર વગેરે મનહર તરજી અને
છટાદાર બાષણો સાથેના નાટકો માટે પત્રવ્યવહાર કરો.

બાલકૃષ્ણ-જામનગર.

